

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

Факультет фізичної культури, спорту та реабілітації
Кафедра теорії та методики фізичної культури

ОСОБЛИВОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ
ПРОФЕСІЙНОГО САМОРОЗВИТКУ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Кваліфікаційна робота
Рівень вищої освіти – другий (магістерський)

Виконала: студентка 2-го курсу, 205-м групи
спеціальності

014.11 «Середня освіта (Фізична культура)»
(шифр і назва спеціальності)

Зінь Валентина Олексіївна
(прізвище та ініціали)

Керівник: канд. пед. наук, доц. Киселиця О.М.

До захисту допущено:

Протокол засідання кафедри № _____

від «_____» _____ 202_____ р.

Зав. кафедри _____ доц. Іван ВАСКАН

Чернівці – 2025

АНОТАЦІЯ

У кваліфікаційній роботі висвітлено особливості педагогічних умов професійного саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури. Проаналізовано чинники, що впливають на формування потреби у самовдосконаленні, розвитку професійної компетентності та самореалізації в освітньому процесі. Розкрито роль освітнього середовища закладів вищої освіти у стимулюванні мотивації, рефлексії, креативності й активної позиції студентів. Обґрунтовано ефективні педагогічні умови, які сприяють формуванню готовності до безперервного професійного саморозвитку майбутніх фахівців – учителів фізичної культури.

Ключові слова: професійний саморозвиток, майбутні вчителі фізичної культури, педагогічні умови, мотивація, самовдосконалення, професійна компетентність, рефлексія, педагогічна підготовка.

ABSTRACT

The qualification work highlights the peculiarities of the pedagogical conditions of professional self-development of future teachers of physical education. Factors affecting the formation of the need for self-improvement, development of professional competence and self-realization in the educational process are analyzed. The role of the educational environment of higher education institutions in stimulating students' motivation, reflection, creativity and active position is revealed. Effective pedagogical conditions that contribute to the formation of readiness for continuous professional self-development of future specialists – teachers of physical education.

Keywords: professional self-development, future physical culture teachers, pedagogical conditions, motivation, self-improvement, professional competence, reflection, pedagogical training.

Кваліфікаційна робота містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів наукових досліджень інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

В.О. Зінь
(підпис)

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ПС – професійний саморозвиток

ПУ – педагогічні умови

ФК – фізична культура

ЗВО – заклад вищої освіти

МО – мотиваційна орієнтація

КС – компетентнісна складова

ІППС – індивідуальні програми професійного саморозвитку

ЗМІСТ

ВСТУП	5
 РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЇ УЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ	 8
1.1. Поняття та зміст «професійного саморозвитку»	8
1.2. Фактори впливу на професійний саморозвиток фахівця	12
1.3. Педагогічні засади розвитку професійного самовдосконалення студентів – здобувачів професії вчителя фізичної культури	15
1.3.1. Педагогічні умови як засіб стимулювання саморозвитку	17
1.3.2. Методи формування внутрішньої потреби у професійному саморозвитку	19
 РОЗДІЛ 2. МЕТОДИ Й ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ У ПРОФЕСІЙНОМУ САМОРОЗВИТКУ	 22
2.1. Методи дослідження	22
2.2. Організація та етапи дослідження	22
 РОЗДІЛ 3. АНАЛІЗ ОТРИМАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ У ПРОФЕСІЙНОМУ САМОРОЗВИТКУ	 33
3.1. Методичні рекомендації для створення педагогічних умов безперервного професійного саморозвитку здобувачів професії вчителя фізичної культури у закладах вищої освіти	45
ВИСНОВКИ	49
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	51
ДОДАТКИ	61

ВСТУП

Реформування сучасної освіти ставить нові вимоги до фахової підготовки майбутніх педагогів фізичної культури, акцентуючи увагу на їхньому постійному професійному саморозвитку, здатності до самостійного оновлення знань і навичок, підвищення педагогічної компетентності та вдосконалення особистісних якостей. Зокрема, ефективна діяльність учителя фізичної культури передбачає не лише передачу знань учням, але й здатність мотивувати та залучати до фізичного виховання, працювати з різними віковими категоріями, орієнтуючись на індивідуальні потреби кожного учня.

Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю вивчення педагогічних умов, які забезпечують професійний саморозвиток майбутніх педагогів з фізичної культури, оскільки цей аспект є невід'ємною складовою успішної педагогічної діяльності. Майбутній учитель фізичної культури має володіти компетенціями, які дозволяють йому оперативно адаптуватися до інновацій у сфері фізичного виховання, розробляти і впроваджувати методики, спрямовані на формування у школярів здорового способу життя.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати та практично перевірити педагогічні умови, які сприяють ефективному професійному саморозвитку здобувачів професії вчителя фізичної культури в сучасному освітньому середовищі.

Для досягнення поставленої мети у процесі дослідження необхідно вирішити наступні **завдання**:

1. Проаналізувати теоретичні основи професійного саморозвитку в контексті підготовки майбутніх учителів фізичної культури.
2. Визначити основні педагогічні умови, що сприяють професійному саморозвитку студентів педагогічних спеціальностей.
3. Розробити практичні рекомендації для впровадження педагогічних умов, які підвищують ефективність професійного саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури.

Об'єктом дослідження є педагогічні умови професійного саморозвитку

майбутніх учителів фізичної культури.

Предмет дослідження – особливості формування та реалізації педагогічних умов, що сприяють ефективному професійному самовдосконаленню у процесі підготовки фахівців з фізичного виховання.

Методи дослідження:

Для розв'язання визначених завдань використовували відповідні **методи дослідження**, а саме: *теоретичні* (аналіз наукової літератури – для вивчення теоретичних аспектів професійного саморозвитку та педагогічних умов; *емпіричні* (*спостереження* – для моніторингу процесу саморозвитку студентів на заняттях з фізичної культури; *анкетування та опитування* – для збору даних про досвід та ставлення студентів до процесу професійного саморозвитку; *педагогічний експеримент, опитування* (збір інформації від майбутніх учителів за допомогою бесіди, анкет та інтерв'ю); *математико-статистичні методи* – для обробки результатів дослідження.

Методологічну основу дослідження складають концепції професійного розвитку і саморозвитку, які ґрунтуються на положеннях особистісно-орієнтованого, діяльнісного та компетентнісного підходів.

Гіпотеза дослідження: професійний саморозвиток майбутніх учителів фізичної культури буде ефективним за умов забезпечення певних педагогічних факторів, таких як наявність мотивованої освітньої діяльності, підтримка самостійної навчальної роботи, впровадження інноваційних методик у навчальний процес.

Теоретичне значення:

1. Розширено уявлення про педагогічні засади розвитку професійного самовдосконалення в контексті підготовки майбутніх педагогів з фізичної культури.

2. Узагальнено теоретичні засади щодо впливу інноваційних методик і технологій навчання на саморозвиток студентів.

3. Поглиблено розуміння ролі психолого-педагогічних факторів у процесі формування професійної компетентності у сфері фізичної культури.

Практичне значення:

1. Розроблено практичні рекомендації для педагогів і методистів з оптимізації умов для розвитку професійних якостей майбутніх учителів фізичної культури.
2. Запропоновано конкретні методи та форми організації саморозвитку студентів в умовах університетської підготовки.
3. Результати дослідження можуть бути використані для удосконалення навчальних планів та програм підготовки закладів вищої освіти у галузі фізичної культури.

Особистий внесок здобувача вищої освіти:

1. Визначення та аналіз педагогічних умов, що впливають на саморозвиток студентів фізкультурних спеціальностей, через проведення досліджень та опитувань серед студентів.
2. Інтерпретація результатів експериментального дослідження, яке підтвердило ефективність запропонованих педагогічних умов для розвитку професійних компетентностей майбутніх педагогів з фізкультури.
3. Розробка практичних рекомендацій для вдосконалення навчальних планів і програм підготовки майбутніх учителів фізичної культури, зокрема, щодо інтеграції активних методів навчання, індивідуалізації та психологічної підтримки студентів.
4. Підготовка публікацій та участь у студентських наукових конференціях:
 - участь 12-15 травня 2025 року у студентській науковій конференції Чернівецького національного університету з доповіддю та друком тез на тему *«Педагогічне забезпечення професійного саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури»*.

Структура дослідження. Кваліфікаційне дослідження складається зі вступу, трьох основних розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ПРОФЕСІЙНОГО САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПРОФЕСІЇ УЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

1.1. Поняття та зміст «професійного саморозвитку»

Професійний саморозвиток – це свідомий, цілеспрямований та безперервний процес якісної зміни особистісної та професійної сфери фахівця, що здійснюється власною активністю та спрямований на вдосконалення професійно значущих якостей, підвищення рівня професіоналізму та найбільш повну самореалізацію в обраній діяльності. Це діяльність людини, під час якої змінюється її суб'єктний потенціал (здатність бути активним суб'єктом свого життя і професії) [15, с. 2].

Важливо, що це процес, ініційований самою особистістю, на відміну від професійного розвитку, який може бути зумовлений зовнішніми факторами (навчання, підвищення кваліфікації за наказом керівництва).

У науковій літературі [5, 12, 23, 31] професійний саморозвиток розглядають як:

- «свідомий процес самовдосконалення з метою ефективної самореалізації на основі внутрішніх значущих прагнень і зовнішніх впливів» [12, с. 22];
- «цілісний комплекс процесів і засобів поступу особистості, задоволення її пізнавальних і духовних потреб, розкриття і вдосконалення природних задатків та здібностей» [23, с. 17];
- «інтеграцію особистісного становлення людини (її внутрішнього руху) та професійної підготовки. Внутрішній рух забезпечує енергію та особистісний сенс саморозвитку» [31, с. 8].

За А. Маслоу «основною рушійною силою професійного саморозвитку є потреба в самоактуалізації, тобто прагнення людини до якомога повнішого виявлення і розвитку своїх особистісних можливостей» [11, с. 18], а отже:

- внутрішня спонука на професійні завдання й досягнення значних

результатів;

- професійно-трудові потреби (прагнення до майстерності, визнання);
- соціально-статусні потреби (прагнення відповідати високим вимогам суспільства та професії);
- духовні потреби (потреба у творчості, пошуку сенсу).

Зміст професійного саморозвитку являє собою комплекс взаємопов'язаних процесів, спрямованих на розвиток особистості як суб'єкта професійної діяльності [51, с. 18].

Його структура охоплює такі основні складові:

1) Професійне самопізнання (самодіагностика) – це початковий і фундаментальний етап, що включає:

- Самоаналіз – усвідомлення своїх сильних і слабких сторін, професійно важливих якостей.
- Самооцінка – визначення рівня своїх знань, умінь, навичок та компетентностей відповідно до професійних стандартів.
- Професійна рефлексія – здатність до осмислення та оцінки власного життєвого і професійного досвіду, що стимулює роботу над собою.
- Формування «Я-концепції» професіонала – створення реалістичного образу себе у професії, визначення своєї особистісної позиції [11, с. 22].

2) Професійна самоосвіта та самонавчання – це цілеспрямована діяльність із самостійного набуття та поглиблення професійних знань, формування вмінь і навичок. Вона включає:

- Оволодіння новими знаннями (вивчення актуальної літератури, нових технологій, стандартів).
- Формування практичних вмінь (відпрацювання нових методів роботи, освоєння інструментів).
- Розвиток критичного та аналітичного мислення (здатність осмислювати інформацію та творчо застосовувати її на практиці).
- Участь у зовнішніх освітніх формах (курси, тренінги, конференції, але з обов'язковою внутрішньою переробкою та адаптацією отриманої

інформації).

3) Професійне самовиховання – це процес свідомої та цілеспрямованої роботи над собою з метою формування, розвитку та вдосконалення професійно значущих особистісних якостей та усунення негативних [40, с. 3].

– Розвиток особистісно-ділових якостей, таких як відповідальність, ініціативність, комунікабельність, стресостійкість, лідерські якості.

– Розвиток саморегуляції, зокрема підвищення рівня уваги, пам'яті.

– Формування морально-естетичних якостей, таких як професійна етика, толерантність, емпатія.

– Формування професійної життєвої позиції, передусім усвідомлення цінності особистого та професійного життя [51, с. 20].

4) Самоактуалізація та самореалізація – це кінцева мета і найвищий рівень професійного саморозвитку.

– Самореалізація – це практичне втілення професійного потенціалу, використання набутих знань та якостей для досягнення значущих професійних результатів.

– Самоактуалізація – прагнення до максимально повного виявлення та розвитку свого потенціалу, що передбачає творчу активність і внесення чогось нового у професійну діяльність [21, с. 13].

Професійний саморозвиток є неперервним процесом, який проходить через певні стадії, що відображають логіку професійного становлення особистості.

Стадія допрофесійного та професійного становлення. На цьому етапі саморозвиток інтегрується з професійним становленням:

1. Стадія оптації (вибору професії): формування реалістичного образу майбутньої професії. Саморозвиток зосереджений на самовизначенні та пізнанні своїх схильностей [10, с. 51].

2. Стадія професійної підготовки: навчання у навчальному закладі. Формування професійної готовності. Саморозвиток спрямований на засвоєння основ професії, самоконтроль та самоосвіту.

3. Стадія самостійної професійної діяльності: початок роботи, «зміцнення» позицій. Саморозвиток стає свідомою необхідністю для адаптації та зростання професіоналізму [11, с. 6].

Уже в процесі роботи професійний саморозвиток набуває циклічного характеру, який включає:

1. Самоусвідомлення та прийняття рішення, визначення потреби у вдосконаленні, самодіагностика наявних дефіцитів або нових цілей.

2. Планування та вироблення програми, створення індивідуальної програми саморозвитку (ПСР), визначення конкретних цілей, засобів, термінів.

3. Реалізація програми (самоосвіта і самовиховання), систематичне навчання, виконання запланованих дій, робота над особистісними якостями.

4. Самоконтроль і самокорекція, постійний моніторинг професійного зростання, порівняння досягнутих результатів із запланованими, внесення коректив у план.

5. Узагальнення досвіду та перехід до нового циклу, аналіз результатів, узагальнення досвіду роботи (наприклад, написання статті, доповіді), формулювання нових, більш високих цілей [40, с. 13].

В умовах стрімких технологічних, економічних та соціальних змін професійний саморозвиток стає необхідністю, а не просто бажанням.

– Компетентнісний підхід – сучасний фахівець повинен бути не лише знаючим, а й компетентним, здатним творчо застосовувати знання у нестандартних ситуаціях.

– Безперервне навчання (Lifelong Learning) – життєвий цикл знань постійно скорочується, тому фахівець має вміти швидко і оперативно реагувати на зміни, самостійно набуваючи нових знань.

– Гнучкість та адаптивність – здатність до гнучкості та варіативності у використанні форм і методів діяльності [5, с. 8].

Результатом професійного саморозвитку є те, що систематичний саморозвиток забезпечує:

- підвищення професіоналізму та компетентності;
- становлення суб'єктності (здатність бути господарем своєї долі та професії);
- гармонійний всебічний розвиток особистості;
- успішну професійну кар'єру та конкурентоспроможність на ринку праці;
- професійну довговічність і запобігання професійному вигоранню через постійне оновлення сенсів діяльності.

1.2. Фактори впливу на професійний саморозвиток фахівця

Професійний саморозвиток є свідомим, цілеспрямованим процесом самовдосконалення особистості в контексті її професійної діяльності. Ефективність цього процесу переважним чином залежить від взаємодії численних суб'єктивних (внутрішніх) та об'єктивних (зовнішніх) факторів. Їхній аналіз дозволяє фахівцю більш свідомо підходити до побудови власної кар'єрної траєкторії [14, с. 20].

Внутрішні (суб'єктивні) фактори стосуються особистісних характеристик, установок та психологічного потенціалу фахівця. Вони є рушійною силою професійного саморозвитку, оскільки без внутрішньої ініціативи процес саморозвитку неможливий. До них належать мотиваційно-ціннісна сфера й психологічні та особистісні якості, зокрема:

1) мотиваційно-ціннісна сфера:

- внутрішня мотивація – найважливіший фактор. Це прагнення до самовдосконалення, задоволення від процесу пізнання, інтерес до професії та бажання досягти майстерності (самоактуалізація) [11, с. 78];
- професійно-трудова потреба, а саме: потреба у творчості, потреба в реалізації своїх здібностей, прагнення до самототожності (бути тим, ким можеш бути);
- ціннісні орієнтації, усвідомлення важливості професійного зростання

як життєвої цінності.

2) психологічні та особистісні якості, такі як:

– рефлексія та самопізнання, тобто здатність до критичного осмислення власного досвіду, постійний самоаналіз своїх сильних та слабких сторін (професійна самооцінка).

Без цього неможливо сформулювати адекватний план саморозвитку:

– воля та саморегуляція, здатність до самоконтролю, дисципліни, цілеспрямованості та стійкості у досягненні поставлених цілей;

– креативність та гнучкість, готовність до інноваційної діяльності, здатність до аналітичного мислення та швидкого пристосування до нових професійних вимог;

– психофізіологічний потенціал, індивідуальні біологічні властивості (задатки, тип нервової системи), що впливають на працездатність та швидкість засвоєння інформації [41, с. 34].

Зовнішні (об'єктивні) фактори професійного саморозвитку створюють умови, вимоги та стимули для ПСР. Вони можуть як сприяти, так і гальмувати особистісне та професійне зростання.

Вони поєднують:

- соціально-економічні та ринкові чинники;
- організаційні та професійні чинники;
- освітні та інформаційні чинники [52, с. 10].

Соціально-економічні та ринкові чинники:

– вимоги ринку праці – процеси глобалізації, технологічні зміни та автоматизація вимагають від фахівця безперервного навчання (Lifelong Learning), щоб залишатися конкурентоспроможним;

– соціальний престиж професії – високий статус професії може слугувати зовнішньою позитивною мотивацією (соціально-статусні потреби);

– матеріальні стимули – рівень заробітної плати, можливості кар'єрного зростання. Вони створюють зовнішню мотивацію (прагнення до успіху та уникнення фінансових труднощів) [62, с. 56].

Організаційні та професійні чинники:

- характер та зміст праці – складність професійно-трудоових завдань, необхідність розв'язання нетривіальних проблем. Чим складніша та відповідальніша діяльність, тим більший стимул до саморозвитку;

- організаційне середовище – наявність у компанії системи професійного розвитку (тренінги, наставництво, оплата освіти), яка створює сприятливе рефлексивне середовище та підтримує ініціативи фахівця;

- взаємодія з колегами та керівництвом – підтримуюча та вимоглива атмосфера в колективі, наявність професіоналів-наставників, що слугують зразком для наслідування [55, с. 12].

Освітні та інформаційні чинники:

- доступ до інформаційних ресурсів, наявність якісної професійної літератури, онлайн-курсів, наукових баз даних;

- система вищої та післядипломної освіти, якість базової професійної підготовки, яка формує вміння до самоосвіти та критичного мислення [4, с.2].

Професійний саморозвиток є найбільш ефективним, коли внутрішні та зовнішні фактори діють у синергії.

Саме внутрішня активність фахівця дозволяє трансформувати зовнішні вимоги (наприклад, складність завдання) у внутрішні стимули (бажання його виконати і досягти майстерності).

З-поміж умов стимулювання професійного саморозвитку виокремлюють:

1. Програмне та цільове забезпечення позитивної мотивації та створення індивідуальних планів розвитку, що інтегрують особисті цілі з цілями організації.

2. Набуття досвіду інноваційної діяльності, залучення фахівця до проєктів, що вимагають виходу за межі стандартних знань (Таблиця 1.1).

Таблиця 1.1.

Умови стимулювання саморозвитку

Фактор	Сприяє професійному саморозвитку	Гальмує професійний саморозвиток
Внутрішній (Мотивація)	Висока потреба у самоактуалізації.	Професійне вигорання, низька самооцінка, страх змін.
Зовнішній (Середовище)	Стимулююча корпоративна культура, вимогливі, але підтримуючі стандарти.	Рутинна робота, консервативне керівництво, відсутність інвестицій в освіту.

Таким чином, професійний саморозвиток є результатом складної взаємодії задатків особистості та умов середовища, де вирішальна роль належить самій особі як суб'єкту, здатному свідомо формувати свою долю та професійний шлях.

1.3. Педагогічні засади розвитку професійного самовдосконалення студентів – здобувачів професії вчителя фізичної культури

Педагогічні умови професійного (фахового) самовдосконалення здобувачів професії вчителя фізичної культури – це сукупність заходів, середовищних факторів та організаційно-методичних рішень в освітньому процесі, які забезпечують та стимулюють їхню внутрішню активність до постійного вдосконалення професійних та особистісних якостей [45, с. 15].

Ці умови мають бути орієнтовані на специфіку професії вчителя фізичної культури, яка вимагає високого рівня фізичної готовності, комунікативних навичок, організаторських здібностей та здатності бути рольовою моделлю. Умови поділяються на такі, що:

- формують мотиваційно-ціннісне ставлення;
- забезпечують діяльнісно-практичне самовдосконалення;
- сприяють формуванню особистісно-регулятивних механізмів [9, с. 42].

1. Умови, що формують мотиваційно-ціннісне ставлення, спрямовані на

перетворення зовнішньої потреби в саморозвитку на внутрішню установку, зокрема:

- створення ціннісно-смислового освітнього середовища, акцентування на суспільній і особистій значущості професії вчителя фізичної культури. Включення до навчального процесу обговорень етичних, акмеологічних та соціальних аспектів педагогічної діяльності;

- формування «Ідеального Я-образу» фахівця, орієнтація на еталонне уявлення про сучасного вчителя ФК, який є енергійним, комунікабельним, емоційно стійким, з високим рівнем інтелекту та креативності. Стимулювання прагнення відповідати цьому образу;

- діагностика та самооцінка, регулярне проведення діагностики рівня розвитку професійно важливих якостей (організаторських, комунікативних, фізичних) з подальшим самоаналізом результатів студентами, що забезпечує розуміння власних «зон розвитку» [33, с. 40].

2. Умови, що забезпечують діяльнісно-практичне самовдосконалення стосуються практичної організації навчального процесу та методів навчання, а саме:

- впровадження активних та інтерактивних методів навчання: Використання проблемного навчання, тренінгів, ділових ігор та обговорення педагогічних задач і ситуацій (кейс-метод), які вимагають інтеграції психолого-педагогічних і фахових знань;

- стимулювання дослідницької та інноваційної діяльності, залучення студентів до наукових гуртків, розробки авторських методик проведення уроків фізичної культури, організації спортивних секцій чи заходів. Це розвиває креативність та організаторську діяльність [39, с. 12];

- організація рефлексивно-тренувальної практики, створення умов для самостійної розробки планів уроків/тренувань, їх проведення, подальшого відеоаналізу та самокорекції під керівництвом викладача-наставника. Акцент на формуванні навичок саморегуляції;

- інтеграція фахової та психологічної підготовки, включення до змісту

навчання спеціальних курсів чи модулів з профілактики професійного вигорання та розвитку навичок емоційної стійкості, які є критично важливими для вчителів, чия діяльність пов'язана з постійною взаємодією «людина-людина» [47, с. 52].

3. Умови, що сприяють формуванню особистісно-регулятивних механізмів орієнтовані на розвиток внутрішніх механізмів управління власним саморозвитком, передусім:

- навчання технологіям саморозвитку, оволодіння студентами алгоритмами розробки індивідуальних програм професійного самовдосконалення, включаючи постановку SMART-цілей, вибір адекватних засобів та методів самоосвіти і самовиховання [34, с. 12];

- створення ситуацій вибору та відповідальності, надання студентам свободи вибору навчальних траєкторій, форм звітності, методів виконання завдань, що підвищує їхню суб'єктність і відповідальність за результати свого розвитку [75, с. 12];

- забезпечення позитивного зворотного зв'язку, надання викладачами конструктивного, підтримуючого та своєчасного реагування (фідбеку), який не тільки вказує на похибки, а й підкреслює успіхи та прогрес, підтримуючи внутрішню мотивацію;

- культивування навичок саморегуляції, проведення тренувань з управління емоційним станом, стресостійкості та самодисципліни, необхідних для ефективного щоденного професійного функціонування вчителя фізичної культури.

1.3.1. Педагогічні умови як засіб стимулювання саморозвитку

Педагогічні умови, як засіб стимулювання саморозвитку, – це сукупність взаємопов'язаних зовнішніх обставин, внутрішніх факторів, а також спеціально створених і реалізованих заходів в освітньому процесі, що забезпечують ефективне переведення зовнішніх вимог до фахівця у його

внутрішні потреби та активну, свідому діяльність із самовдосконалення.

Вони виступають як механізм, що перетворює потенційну здатність до саморозвитку на реальну дію [63, с. 32].

Педагогічні умови стимулювання саморозвитку класифікують за їхньою спрямованістю: на формування внутрішніх установок, організацію діяльності та розвиток рефлексії.

1. Умови, що формують внутрішню мотивацію та ціннісне ставлення, спрямовані на створення акмеологічної (прагнення до вершин) та особистісно орієнтованої основи саморозвитку:

– актуалізація ціннісно-смислового ставлення до професії, наголошення на значущості майбутньої діяльності, демонстрація успішних рольових моделей та обговорення етичних, соціальних аспектів професії. Це перетворює навчання на особистісний сенс;

– створення ситуацій «успіху» та «виклику», поступове ускладнення завдань, яке відповідає зоні найближчого розвитку студента. Це підтримує внутрішню мотивацію досягнення та прагнення до майстерності (компетентності);

– діагностика та самопізнання, забезпечення можливості для регулярної самооцінки професійно важливих якостей та порівняння їх з професійним еталоном. Це створює когнітивний дисонанс між реальним «Я» й ідеальним «Я», що і є потужним стимулом до самовдосконалення [66, с. 34].

2. Умови, що забезпечують діяльнісно-практичне самовдосконалення –стосуються організації навчальної діяльності, що вимагає самостійності та активності:

– впровадження індивідуальних освітніх траєкторій, надання студентам права вибору змісту, форм і тем для поглибленого вивчення. Це підвищує їхню суб'єктність та відповідальність за свій розвиток;

– застосування інноваційних та інтерактивних методів, використання проблемного навчання, дослідницьких проєктів, кейс-методів та тренінгів. Ці методи вимагають самостійного пошуку інформації, критичного мислення та

креативності, що є основою самоосвіти;

– організація рефлексивно-тренувальних практик. створення можливостей для планування, реалізації, відеоаналізу та самокорекції професійних дій (наприклад, проведення пробних уроків, тренувань). Практика має бути націлена на формування навичок саморегуляції;

– створення інформаційно-освітнього середовища, забезпечення легкого доступу до сучасних професійних джерел, онлайн-курсів та технологій, що підтримують постійну самоосвіту [63, с. 67].

3. Умови, що розвивають рефлексивно-управлінські механізми – допомагають студенту стати менеджером власного розвитку, зокрема:

- навчання технологіям самоменеджменту, оволодіння навичками цілепокладання (SMART-цілі), планування часу, розробки та реалізації індивідуальних програм професійного саморозвитку (ІППС) [58, с. 20];

- забезпечення конструктивного зворотного зв'язку (фідбек), регулярна, об'єктивна та підтримуюча оцінка діяльності викладачем. Зворотний зв'язок має бути спрямований не тільки на результат, а й на сам процес саморозвитку та стратегії, що використовувалися;

- стимулювання педагогічної рефлексії, запровадження обов'язкових елементів самоаналізу та ведення рефлексивних щоденників після практичних занять та проєктів, що закріплює навичку осмислення власного досвіду [87, с. 22];.

Отже, педагогічні умови є інструментом зовнішнього впливу, який успішно виконує свою стимулюючу роль лише тоді, коли сприяє формуванню внутрішньої установки особистості на постійне вдосконалення, перетворюючи «треба» на «хочу».

1.3.2. Методи формування внутрішньої потреби у професійному саморозвитку

Методи формування внутрішньої потреби у професійному саморозвитку

– це поєднання педагогічних засобів і прийомів, спрямованих на стимулювання, підтримку і розвиток внутрішнього прагнення фахівця (або майбутнього фахівця) до постійного вдосконалення своїх професійних та особистісних якостей [81, с. 78];.

Основними методами за спрямованістю є:

1. Методи, спрямовані на стимулювання внутрішньої мотивації (усвідомлення сенсу). Ці методи допомагають перетворити зовнішні вимоги на внутрішні потреби, пов'язані з особистісними цінностями та самореалізацією, зокрема:

– метод створення ситуації успіху, коли педагог створює умови, в яких студент чи фахівець досягає реального, помітного успіху (навіть невеликого) у складній професійній діяльності. Успіх закріплює позитивне ставлення до навчання та підвищує самоефективність («Я можу це зробити») [35, с. 2];

– метод професійних дискусій та дебатів – організація обговорень актуальних професійних проблем, новітніх технологій або етичних дилем. Це стимулює пізнавальний інтерес та необхідність самостійного пошуку знань;

– метод формування професійного ідеалу (акмеологічний метод) – представлення студентам прикладів успішних фахівців (рольових моделей) у їхній сфері, проведення зустрічей з майстрами своєї справи. Це допомагає сформувати чіткий «Я-ідеал» – образ, до якого варто прагнути [27, с. 11];

– метод ціннісно-сміслового аналізу – допомога у зв'язуванні професійних завдань із особистими життєвими цілями та філософією (наприклад, обговорення, як якість роботи впливає на суспільство, на сім'ю, на власну гідність) [6, с. 15].

2. Методи, спрямовані на розвиток рефлексії та самопізнання. Саморозвиток починається з усвідомлення необхідності змін, тому ці методи є фундаментом мотивації, а саме:

– метод діагностики та самодіагностики – регулярне використання тестів, опитувальників та професійних завдань, результати яких дозволяють фахівцю об'єктивно оцінити свій поточний рівень компетентності;

– метод «Я-концепції» та професійної рефлексії – ведення рефлексивних щоденників або портфоліо, де фіксуються та аналізуються власні помилки, успіхи, емоційні стани та стратегії вирішення проблем. Це розвиває самоконтроль та усвідомленість [17, с. 1];

– метод зворотного зв'язку (Фідбек) – систематичне надання конструктивного та об'єктивного оцінювання від викладача/наставника чи колег. Зворотний зв'язок повинен бути спрямований не на критику особистості, а на аналіз конкретних дій та стратегій, пропонуючи шляхи вдосконалення;

– метод самокритики та самооцінки – створення ситуацій, де фахівець сам має критично оцінити свою роботу за певними критеріями, порівнюючи її зі стандартами якості [20, с. 19];.

3. Методи, спрямовані на організацію самостійної діяльності (діяльнісний підхід). Мотивація зміцнюється через активну самостійну діяльність та відповідальність, а саме:

– метод індивідуальних програм саморозвитку (ІПСР), навчання студентів чи фахівців плануванню свого розвитку (постановка SMART-цілей, вибір методів, термінів). Це підвищує відповідальність за процес і результат;

– метод дослідницьких та проєктних завдань, залучення до роботи над реальними професійними проєктами, що вимагають самостійного пошуку знань поза межами навчальної програми [73, с. 52];

– метод професійного наставництва (коучинг), призначення досвідченого наставника, який надає індивідуальну підтримку, допомагає визначити вектори розвитку та мотивує особистим прикладом;

– метод ускладнення завдань, поступове збільшення складності навчальних чи робочих завдань, щоб підтримувати стан виклику, який не дозволяє зупинитися на досягнутому [45, с. 26].

А головний принцип полягає у тому, що усі методи повинні працювати на перетворення зовнішнього стимулу (вимога підвищити кваліфікацію) на внутрішній мотив (прагнення бути кращим, самоактуалізуватися).

РОЗДІЛ 2

МЕТОДИ Й ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ У ПРОФЕСІЙНОМУ САМОРОЗВИТКУ

2.1. Методи дослідження

Для досягнення поставлених завдань у науковому дослідженні використовувалися наступні методи:

- теоретичний аналіз наукової літератури – для вивчення теоретичних аспектів професійного саморозвитку та педагогічних умов;
- соціологічні методи (бесіди, анкетування, опитування) – для збору даних про досвід та ставлення студентів до процесу професійного саморозвитку;
- педагогічне спостереження – для моніторингу процесу саморозвитку студентів на заняттях з фізичної культури;
- педагогічний експеримент;
- математико-статистичні методи – для обробки результатів дослідження.

2.2. Організація дослідження

Загальну специфіку предмета дослідження ми враховували, визначаючи вибірку досліджуваних. Дослідження здійснювалося впродовж жовтня 2024 – жовтня 2025 років на базі Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича, зокрема на факультеті фізичної культури, спорту та реабілітації за трьома етапами:

На **першому етапі** (жовтень 2024 – грудень 2024) було здійснено:

- * Аналіз стану розробки проблеми в педагогічній, філософській, психологічній науковій літературі;
- * Оцінку навчальної й програмної документації кафедри теорії та методики фізичної культури, зокрема навчальних планів, освітньо-

професійних програм і змісту навчальних дисциплін першого (бакалаврського) рівня вищої освіти;

- * Формулювання завдань дослідження, обґрунтування об'єкта, предмета, гіпотези та теоретико-методологічних засад;

- * Розробку та вибір відповідного діагностичного інструментарію для оцінки рівня спроможності до безперервного фахового самовдосконалення майбутніх учителів фізичної культури в освітніх умовах Чернівецького національного університету.

На **другому етапі** (грудень 2024– січень 2025) було:

- * Аргументовано вибір кількості респондентів та визначено рівні готовності до безперервного професійного самовдосконалення майбутніх учителів фізичної культури (початкове діагностування);

- * Розроблено та доведено організаційно-педагогічні умови для підготовки майбутніх учителів до безперервного фахового саморозвитку;

- * Логічно визначено і обґрунтовано базові компоненти підготовки майбутніх педагогів з фізичної культури до безперервного професійного самовдосконалення;

- * Проведено констатувальний етап експерименту.

На **третьому етапі** (січень – червень 2025) було:

- * Проведено експеримент, оцінено завершальний рівень підготовки до безперервного фахового саморозвитку (початкове діагностування), здійснено порівняльний й математичний аналіз експериментальних даних;

- * Узагальнено висновки;

- * Визначено подальші перспективи наукових досліджень;

- * Проведено редагування й оформлення рукопису кваліфікаційної роботи;

- * Підготовлено презентацію та доповідь для підсумкової атестації.

Формувальний експеримент був спрямований на оцінку ефективності методів розвитку підготовки до безперервного професійного самовдосконалення здобувачів професії вчителя фізичної культури. У

вибірку педагогічного експерименту увійшли 230 здобувачів 1-4 курсів бакалаврського рівня вищої освіти за спеціальністю А4.11 «Середня освіта (Фізична культура)», розподілених на експериментальну та контрольну групи. З цієї кількості 118 осіб були в експериментальній групі, а 112 – в контрольній. Наприкінці дослідження було проведено узагальнення та підсумкову інтерпретацію отриманих результатів.

Для вивчення особливостей прояву готовності до безперервного професійного самовдосконалення в реальних умовах була взята за основу та вдосконалена для спеціальності «Середня освіта (Фізична культура)» анкета А. Смолюка, за допомогою якої ми досліджували реальне ставлення здобувачів вищої освіти до безперервного професійного самовдосконалення майбутніх учителів фізичної культури. Анкета передбачала як відкриті, так і стандартні запитання, що стосувалися розуміння змісту безперервного професійного саморозвитку, організаційних і методичних форм його забезпечення й ролі цього процесу у формуванні професіонала в галузі фізичної культури тощо (Додаток А).

У розгорнутій відповіді на перше запитання анкети – *«Як би Ви пояснили зміст поняття «професійний саморозвиток»?»* – переважна більшість респондентів пов'язала це з самотановленням власного «Я», що стало окремою категорією у контент-аналізі. Загалом 73,1 % відповідей належали до цієї категорії. Серед найбільш поширених варіантів відповідей були: «Самостійне вивчення певних галузей науки», «Безперервний процес навчання та розвитку педагога», «Внутрішній процес, спрямований на досягнення творчої індивідуальності», «Розвиток професійних здібностей» тощо. Інша значуща категорія включала однотипні відповіді (наприклад, «самостійний розвиток», «коли людина сама розвивається»), які становили 15,5 %.

До другого запитання анкети – *«Які головні чинники визначають готовність до професійного саморозвитку?»* – було застосовано перший алгоритм контент-аналізу, у межах якого категоріями аналізу виступали

конкретні одиниці відповідей.

Здобуті результати опитування дають підстави стверджувати, що відповіді майбутніх педагогів з фізичної культури відображають широкий спектр характеристик. За підсумками контент-аналізу серед основних категорій виокремлюємо: самовдосконалення (26,8 % респондентів), знання (20,1 %), цілеспрямованість (20 %), мотивація (13,3 %) та комунікабельність (13,3 %) тощо.

На третє запитання анкети – «Чи, на Вашу думку, має Ваш навчальний заклад усі необхідні умови для професійного саморозвитку студентів?» – передбачалася коротка оцінка за 4-ма категоріями: «Так», «Більше «так», ніж «ні», «Більше «ні», ніж «так» і «Ні». У разі вибору варіанту «Так», респонденти мали можливість надати розгорнуту відповідь.

Відповідно до отриманих даних, 43,2 % опитаних вважають, що на факультеті створено належні умови для фахового саморозвитку майбутнього фахівця, тоді як 26,8 % зазначили, що такі умови справді наявні, ніж відсутні.

Протилежну думку висловили 20,1 % опитаних, які вважають, що такі умови скоріше відсутні. 9,6 % респондентів вказали на повну відсутність відповідних умов.

Серед тих, хто конкретизував своє ставлення до цього питання, більшість майбутніх учителів фізичної культури зазначили, що основною умовою для професійного саморозвитку є наявність кваліфікованих (професійних) педагогів у навчально-науковому інституті фізичного виховання та спорту. Така думка була притаманна 55,5 % студентів, які дали відповідь «Так».

На четверте питання анкети – «Чи надаєте Ви великого значення професійному саморозвитку?» – переважна більшість здобувачів вважають цей процес важливим (96,2%). 3,8% респондентів, які однозначно позитивно не відповіли, зазначили, що професійний саморозвиток для них скоріше важливий, ніж неважливий.

Відповіді респондентів на п'яте запитання анкети («Чи є, на Вашу думку, професійна компетентність необхідною умовою педагогічної діяльності?»)

свідчать про фактично узгодженість серед студентів: 93,2% опитаних вважають це потрібним.

Здобувачі освіти пояснюють свою позицію тим, що володіння професійною компетентністю дає змогу ефективніше й коректніше організовувати навчальний процес учнів (32,7 % серед респондентів, які надали позитивну відповідь), а також сприяє становленню як справжнього професіонала у педагогічній галузі (30,8 % тих, хто відповів позитивно). Інші варіанти відповідей траплялися рідше.

Крім того, 84,6% респондентів (згідно з питанням № 6 анкети) зазначили, що мають потребу в підвищенні рівня свого професійного саморозвитку. Інші студенти висловилися, що це твердження скоріше відповідає дійсності, ніж ні. Також, переважна більшість студентів факультету вважає, що майбутній педагог повинен мати високий рівень комунікабельності (питання № 7 анкети). Позитивно відповіли на це питання 88,5% респондентів, пояснивши, що педагог, через специфіку своєї професії, має спілкуватися з учнями, батьками та колегами. Половина з них уточнила, що важливість комунікабельності полягає в здатності довести особисту думку до аудиторії (21,6%).

На питання №8 анкети «Чи проводилися у Вашому освітньому закладі позааудиторні форми діяльності, метою яких є розвиток готовності до професійного саморозвитку?», 54,8% респондентів відповіли позитивно. Аналіз відповідей показав, що майбутні учителі фізичної культури переважно назвали наступні позааудиторні форми роботи як: відвідування шкільних уроків – 35,1%; тренінги та психологічні семінари – 26,3%; конференції – 12,3% й інші заходи виховної роботи.

Аналіз питання №9 анкети «Чи, на Ваш погляд, повинен майбутній педагог мати розвинений творчий потенціал?» засвідчив, що переважна більшість опитаних – 87,5% – вважають, що педагог повинен мати розвинений високий творчий потенціал. Ще 12,5% респондентів підтвердили, що це важливо скоріше так, ніж ні. 56,7% студентів, які пояснили свою відповідь,

зазначили, що творчий потенціал необхідний для зацікавлення учнів – 22,0%, їх залучення до активної діяльності – 18,6%, пошуку нестандартного вирішення проблеми – 15,2% – та для модифікації процесу навчання (10,2%).

Щодо запитання № 10 анкети, яке стосувалося причин, з яких студенти вважають важливим підвищення рівня професійного самовдосконалення, найпоширеніші відповіді були такі, які стосуються особистісного та професійного розвитку. 46,2% (перша категорія) включала мотиви, пов'язані з професійним самовдосконаленням, такі як бажання стати компетентним та професіоналом, кваліфікованим фахівцем своєї справи. 26,9% (друга категорія) відображала мотиви, орієнтовані на особистісне зростання, зокрема прагнення розвиватися як особистість і вміння знаходити підхід до кожної людини, в тому числі до дітей.

Також вимагали детального пояснення відповіді на питання № 11 анкети – «Які методи й форми діяльності доцільно застосовувати майбутнім учителям фізичної культури для формування готовності до професійного саморозвитку?». За результатами аналізу, найбільш важливими методами для студентів виявилися бесіда (9,6%), самоосвіта (9,6%), самовдосконалення (6,8%), самовиховання (6,8%), та інші форми роботи.

Наступний розподіл відповідей отримало запитання №12 анкети «Чи є, на Ваш погляд, різноманітність заходів важливою умовою підвищення рівня готовності здобувачів професії вчителя фізичної культури до професійного саморозвитку?»: 83,7% – «Так», 10,6% – «Скоріше так, ніж ні», 5,8% – «Ні». Це свідчить про те, що більшість респондентів вважають за необхідне урізноманітнення заходів для підвищення готовності до професійного саморозвитку.

Запитання №13 анкети «Чи можна погодитися з твердженням, що професійний саморозвиток фахівця є неперервним процесом?» засвідчило наступні відповіді опитуваних: 87,5% респондентів відповіли «Так», а 12,5% – «Скоріше так, ніж ні». Таким чином, більшість студентів підтримує ідею безперервного саморозвитку.

Загальні висновки з дослідження ставлення майбутніх учителів фізичної культури до професійного самовдосконалення такі:

Поняття «фаховий саморозвиток» асоціюється з удосконаленням власного «Я», набуттям нових знань, розвитком мотивації, комунікабельності та інших важливих особистісних якостей.

Менше ніж половина студентів вважають, що навчальний заклад створив повністю сприятливі умови для їхнього саморозвитку.

Ключовою умовою для професійного саморозвитку є наявність кваліфікованих викладачів.

Більшість студентів відзначають важливість професійного саморозвитку для своєї подальшої професійної діяльності.

Найпопулярнішими формами позааудиторної роботи є відвідування уроків у ЗЗСО, участь у психологічних семінарах, тренінгах, конференціях.

Творчий потенціал педагогів, на думку студентів, є необхідним для залучення учнів до активної діяльності, урізноманітнення процесу навчання та для особистісного самовдосконалення.

Дослідження показало, що більшість респондентів вважає важливим урізноманітнення заходів для підвищення готовності здобувачі професії вчителя фізичної культури до професійного вдосконалення.

Експериментальна частина дослідження:

1. Констатуючий етап експерименту має на меті:

Оцінити рівень підготовленості здобувачі професії вчителя фізичної культури до професійного розвитку.

Визначити показники й критерії, а також охарактеризувати рівні підготовки.

Вибрати діагностичні методики для оцінки підготовки до саморозвитку.

2. Формувальний етап експерименту включає:

Оцінку динаміки змін у професійно значущих якостях студентів.

Спостереження за розвитком майбутніх учителів у експериментальних та контрольних групах.

Порівняння та аналіз отриманих результатів.

Рівні, критерії й показники підготовки здобувачі професії вчителя фізичної культури до професійного саморозвитку:

У ході дослідження були визначені три основні критерії:

1. За ознакою мотиваційно-цільової спрямованості:

Розуміння власної ролі та смислу педагогічної роботи

Потреба в професійному самовдосконаленні та самореалізації

Головні стимули саморозвитку: потреба в професійному та творчому вдосконаленні

Позитивне усвідомлення власної педагогічної компетентності

Наполегливе прагнення до досягнення цілей саморозвитку

Емоційна витривалість у подоланні перешкод під час самоосвіти

Володіння способами саморегуляції

2. За ознакою операційно-змістової спрямованості

Засвоєння методів особистісно-орієнтованої самоосвітньої діяльності

Інтелектуальна обізнаність та ерудиція
--

Схильність до науково-творчої роботи

Проектування індивідуальних програм творчого самовдосконалення
--

Оволодіння методами самовизначення та самореалізації під час професійного розвитку
--

Виявлення ініціативи та самостійності у процесі саморозвитку
--

Можливість проявляти власний творчий потенціал
--

Гуманістично орієнтоване ставлення до дітей та педагогічної роботи
--

Прагнення до комунікації та взаємодії зі школярами
--

Виявлення здатності до співпереживання
--

Володіння навичками партнерської взаємодії та спілкування

3. За ознакою компетентісно-рефлексивної спрямованості

Оволодіння теоретичними знаннями і методичними прийомами самоосвіти

Розуміння значущості аналізу та самоаналізу в процесі професійного розвитку

Вміння рефлексувати та оцінювати власні професійні досягнення і життєвий досвід

Вміння оцінювати власний професійний прогрес
--

Уміння адаптувати умови та ситуації для ефективного професійного самовдосконалення
--

Здатність творчо самовиражатися у професійній діяльності
--

Ці критерії дозволяють оцінити рівень підготовки здобувачів професії вчителя фізичної культури до безперервного фахового саморозвитку, що є важливою складовою їх професійної підготовки.

Таблиця 2.1

Критерії та показники готовності майбутніх учителів фізичної культури до професійного вдосконалення

№ з/п	Показники та критерії
1	2
	1. За ознакою мотиваційно-цільової спрямованості
1.1.	Розуміння власної ролі та смислу педагогічної роботи
1.2.	Потреба в професійному самовдосконаленні та самореалізації
1.3.	Головні стимули саморозвитку: потреба в професійному та творчому вдосконаленні
1.4.	Позитивне усвідомлення власної педагогічної компетентності
1.5.	Наполегливе прагнення до досягнення цілей саморозвитку
1.6.	Емоційна витривалість у подоланні перешкод під час самоосвіти
1.7.	Володіння способами саморегуляції
	2. За ознакою операційно-змістової спрямованості
2.1.	Засвоєння методів особистісно-орієнтованої самоосвітньої діяльності
2.2.	Інтелектуальна обізнаність та ерудиція
2.3.	Схильність до науково-творчої роботи
2.4.	Проектування індивідуальних програм творчого самовдосконалення
2.5.	Оволодіння методами самовизначення та самореалізації під час професійного розвитку
2.6.	Виявлення ініціативи та самостійності у процесі саморозвитку
2.7.	Можливість проявляти власний творчий потенціал
2.8.	Гуманістично орієнтоване ставлення до дітей та педагогічної роботи
2.9.	Прагнення до комунікації та взаємодії зі школярами
2.10	Виявлення здатності до співпереживання
2.11	Володіння навичками партнерської взаємодії та спілкування
	3. За ознакою компетентнісно-рефлексивної спрямованості
3.1.	Оволодіння теоретичними знаннями і методичними прийомами самоосвіти
3.2.	Розуміння значущості аналізу та самоаналізу в процесі професійного розвитку

3.3.	Вміння рефлексувати та оцінювати власні професійні досягнення і життєвий досвід
3.4.	Вміння оцінювати власний професійний прогрес
3.5.	Уміння адаптувати умови та ситуації для ефективного професійного самовдосконалення
3.6.	Здатність творчо самовиражатися у професійній діяльності

На основі визначених критеріїв виділено чотири рівні готовності здобувачів професії вчителя фізичної культури до безперервного професійного самовдосконалення, зокрема: творчий, активний, адаптивний та пасивний.

Творчий рівень готовності представляє студентів як гармонійно розвинених особистостей, у яких індивідуальні та особистісні якості збалансовані й демонструють високий рівень педагогічної культури. Студенти цього рівня творчо сприймають практичні зразки діяльності, зберігають їх у свідомості та створюють нові, базуючись на знаннях з методології фізичної культури і спорту, педагогіки, психології, дидактики та виховної системи, а також на рефлексії власного досвіду. Використовуючи ці зразки, вони можуть навчати інших. Такі студенти вирізняються яскравим індивідуальним стилем у розв'язанні педагогічних завдань, а їхня креативність переважає над нормативністю. Сутність творчого рівня готовності полягає в застосуванні індивідуально-творчого підходу до педагогічної професії.

Активний рівень готовності студентів до безперервного фахового саморозвитку характеризується розвиненими теоретичними знаннями та особистісними якостями. Студенти цього рівня працюють професійно, шукають творчі підходи до вирішення нових педагогічних завдань і проявляють стійке прагнення до самовдосконалення. Вони досягають високих результатів у навчанні та спортивній діяльності. Водночас відсутність рефлексії на методологічному рівні обмежує їхню діяльність здебільшого виконанням професійних функцій.

Адаптивний рівень готовності здобувачів професії вчителя фізичної культури характеризує їх як таких, що пройшли етап професійної адаптації та ідентифікували себе як професійні особистості, які здатні ефективно виконувати практичні завдання. Вони мають необхідні особистісні і професійно значущі якості та досягають помітних результатів, спираючись на свої знання та навички. Проте, відсутність психологічної і педагогічної рефлексії й об'єктивного самопізнання обмежує їхню готовність до саморозвитку. Такі здобувачі часто не відчують потреби у фаховому зростанні та задоволені наявним рівнем досягнень.

Для таких студентів важливо стимулювати розвиток самопізнання, самоаналізу та саморозвитку, освоєння нових методів професійного росту. Вони інколи не розуміють свої сильні та слабкі якості і більше зосереджені на накопиченні знань, а не на розвитку професійних навичок. Тим не менш, на цьому рівні закладається основа для індивідуального стилю професійної діяльності, що відповідає психічним особливостям студента.

Пасивний рівень готовності здобувачів до безперервного фахового саморозвитку пояснюється низьким рівнем професіоналізму та обмеженою емоційною залученістю у педагогічну діяльність. Студенти цього рівня іноді досягають певних успіхів завдяки винятковим здібностям або високим комунікативним навичкам, проте за їхньої відсутності їм важко долати труднощі та подолати перешкоди у професійній діяльності.

РОЗДІЛ 3

АНАЛІЗ ОТРИМАНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ ДОСЛІДЖЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ У ПРОФЕСІЙНОМУ САМОРОЗВИТКУ

Згідно з результатами констатувального та формувального експериментів, ми вивчали уявлення студентів – майбутніх вчителів фізичної культури – щодо значення фахового саморозвитку через опитування, спостереження та аналіз. Усі респонденти продемонстрували виражений інтерес до спорту та педагогічної діяльності. Тепер розглянемо узагальнені результати констатувального етапу експерименту (Таблиця 3.1).

Таблиця 3.1.

Розподіл респондентів за рівнями професійного саморозвитку на констатувальному етапі етапу дослідження

Рівні професійного саморозвитку	КГ/контрольна група		ЕГ/експериментальна група	
	Кількість учасників	%	Кількість учасників	%
Пасивний	19	17,0	19	17
Адаптивний	19	17,0	22	18
Активний	60	53,5	59	50
Творчий	14	12,5	18	15
ВСЬОГО	112	100	118	100

Для оцінки достовірності відмінностей у результатах експерименту застосовано метод статистичного аналізу розподілу даних за критерієм χ^2 К. Пірсона. На основі отриманих результатів були сформульовані нульова (H_0) та альтернативна (H_1) статистичні гіпотези. Графічне відображення результатів представлено на рис. 3.1.

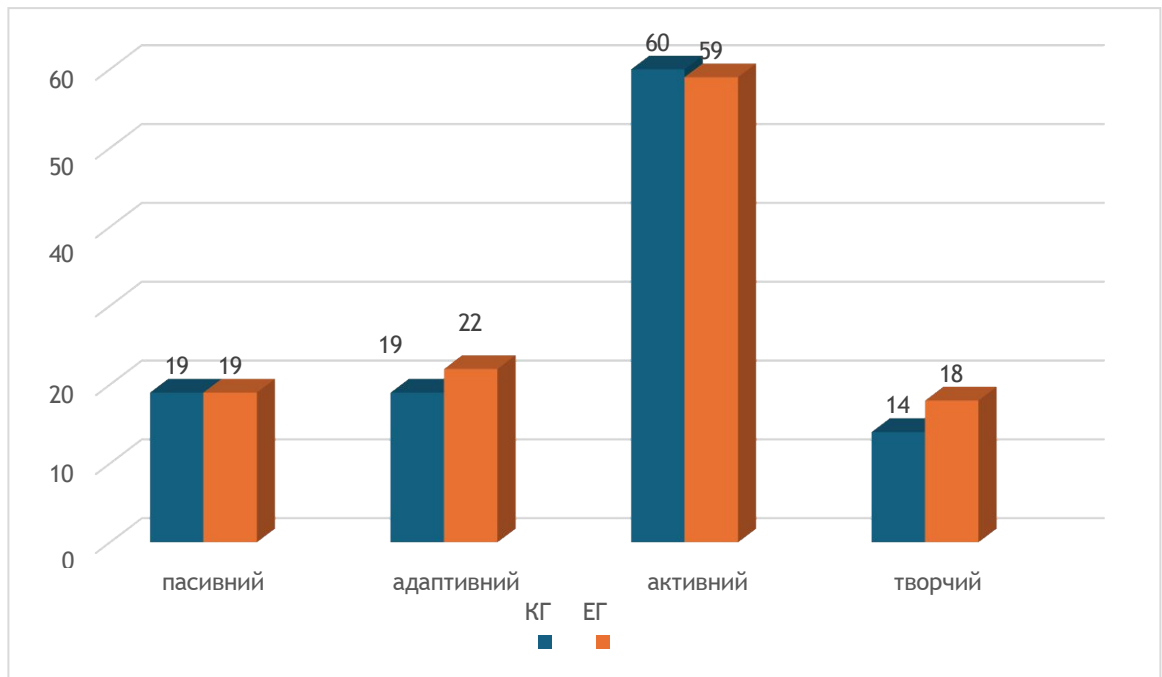

Рис. 3.1. *Розподіл здобувачів вищої освіти за рівнями готовності до безперервного професійного саморозвитку на констатувальному етапі дослідження*

H_0 : Рівні професійного саморозвитку студентів у двох групах статистично не відрізняються.

H_1 : Між рівнями професійного саморозвитку студентів у двох групах є статистично значуща різниця, спричинена незалежною змінною.

Респонденти як контрольних, так і експериментальних груп демонструють схожий рівень готовності до професійного саморозвитку.

Кількісні дані підтверджують наявність здобувачів вищої освіти із пасивним рівнем готовності до фахового саморозвитку: у контрольній та експериментальній групах цей рівень складає 17%. Найбільшу частку складають студенти з адаптивним рівнем: у контрольній групі їх 53,5%, а в експериментальній – 59%. Це свідчить про те, що біля половини респондентів не проявили значного бажання формувати готовність до професійного самовдосконалення. Уявлення про педагогічну діяльність та фаховий саморозвиток у студентів залишаються на рівні засвоєння та відтворення знань і навичок, здобутих під час навчання.

Майбутні вчителі фізичної культури з активним (КГ – 17%, ЕГ – 18%) та творчим (КГ – 12,5%, ЕГ – 15%) рівнями підготовки до безперервного

професійного розвитку демонструють достатньо високі результати у навчальній роботі і в спорті. Хоча ми не здійснювали точних розрахунків кореляції між спортивними досягненнями й результатами навчання, бесіди з викладачами та здобувачами вищої освіти підтвердили правильність наших припущень. Це можна деталізувати тим, що досвід впродовж багатьох років самостійного фізичного розвитку позитивно впливає на освітній процес у закладі вищої освіти й в подальшій педагогічній діяльності.

Це явище можна трактувати наступним чином: через різні причини в заклади загальної середньої освіти не завжди потрапляють найкращі випускники. Багатьом молодим фахівцям, які переходять із атмосфери університету до закладів загальної середньої освіти, не одразу вдається створити належні умови для розвитку фізичної культури серед здобувачів цих закладів. Повна відсутність чи недостатність системи стимулюючих та мотивуючих засобів для безперервного професійного самовдосконалення позначається негативно і на процесах професійного становлення та адаптації майбутніх учителів фізичної культури.

Суттєві розбіжності спостерігаються в потребах здобувачів вищої освіти щодо самопізнання та професійного саморозвитку. Серед респондентів, які вважають рівень свого професійного вдосконалення достатнім, часто відзначаються скарги на умови фізкультурно-педагогічної діяльності, недостатнє матеріально-технічне забезпечення та нерозуміння з боку адміністрації навчальних закладів значущості фізичного виховання й оздоровчої роботи.

За результатами експерименту встановлено, що серед «незадоволених» здобувачів переважають ті, хто не вміє чітко визначати цілі та самостійно обирати ефективні шляхи вдосконалення педагогічного середовища, у якому працює. Як правило, це здобувачі, які не мають сформованої готовності до самопізнання і не усвідомлюють необхідності власного професійного саморозвитку.

Необхідність у саморозвитку, що є складовою мотиваційного

компонента, свідчить про здатність до рефлексивного мислення та водночас виступає умовою, критерієм і проявом професійної культури особистості. Більшість здобувачів освіти вважають, що основою саморозвитку є фізичні вправи та засвоєння теоретичних знань. Однак під час бесід респонденти не завжди могли чітко визначити, яких саме знань їм бракує, щоб відчувати себе компетентними фахівцями.

Було встановлено, що об'єм нормативних знань загалом відповідає професійним вимогам до вчителя, проте їхня цінність і значимість не завжди усвідомлюються студентами адекватно. Недостатній рівень готовності до професійної рефлексії обмежує їхню здатність точно визначати причини власних успіхів й невдач.

Метою роботи на формувальному етапі педагогічного експерименту є:

- виявлення динаміки змін у системі професійно важливих якостей здобувачі професії вчителя фізичної культури;
- здійснення спостереження за процесом професійного розвитку здобувачі професії вчителя фізичної культури в експериментальних та контрольних групах;
- аналіз, порівняння та узагальнення отриманих результатів.

Аналіз динаміки рівнів готовності до безперервного професійного саморозвитку показав, що виявлені зміни зумовлені корекцією ієрархії цінностей, підвищенням мотивації, розвитком самооцінки, самовдосконалення та вдосконаленням навичок самоствердження і рефлексії. Крім того, відзначено покращення результатів навчально-дослідної діяльності.

Статистичні дані, отримані під час констатувального етапу експерименту, подано надалі для порівняння з даними формувального етапу. Еволюція середнього рівня готовності здобувачів вищої освіти до безперервного фахового саморозвитку в ході експериментальної роботи, наведена в таблиці 2.3.

Таблиця 3.2.

Показники динаміки готовності респондентів ЕГ до безперервного професійного саморозвитку

№ з/п	Показники	Середній бал	
		до експерименту	після експерименту
1	2	3	4
	1. За ознакою мотиваційно-цільової спрямованості		
1.1.	Розуміння власної ролі та смислу педагогічної роботи	4,0	4,7
1.2.	Потреба в професійному самовдосконаленні та самореалізації	4,0	4,5
1.3.	Головні стимули саморозвитку: потреба в професійному та творчому вдосконаленні	3,5	4,7
1.4.	Позитивне усвідомлення власної педагогічної компетентності	3,8	4,5
1.5.	Наполегливе прагнення до досягнення цілей саморозвитку	3,5	4,7
1.6.	Емоційна витривалість у подоланні перешкод під час самоосвіти	3,7	4,7
1.7.	Володіння способами саморегуляції	3,5	4,3
	2. За ознакою операційно-змістової спрямованості		
2.1.	Засвоєння методів особистісно-орієнтованої самоосвітньої діяльності	3,5	4,6
2.2.	Інтелектуальна обізнаність та ерудиція	3,8	4,5
2.3.	Схильність до науково-творчої роботи	3,5	4,3
2.4.	Проектування індивідуальних програм творчого самовдосконалення	3,2	4,3
2.5.	Оволодіння методами самовизначення та самореалізації під час професійного розвитку	3,4	4,5
2.6.	Виявлення ініціативи та самостійності у процесі саморозвитку	3,4	4,4
2.7.	Можливість проявляти власний творчий потенціал	3,2	4,2
2.8.	Гуманістично орієнтоване ставлення до дітей та педагогічної роботи	3,4	4,3
2.9.	Прагнення до комунікації та взаємодії зі школярами	3,8	4,5
2.10.	Виявлення здатності до співпереживання	3,4	4,0
2.11.	Володіння навичками партнерської взаємодії та спілкування	3,3	4,5

	3. За ознакою компетентісно-рефлексивної спрямованості		
3.1.	Оволодіння теоретичними знаннями і методичними прийомами самоосвіти	3,7	4,5
3.2.	Розуміння значущості аналізу та самоаналізу в процесі професійного розвитку	3,5	4,5
3.3.	Вміння рефлексувати та оцінювати власні професійні досягнення і життєвий досвід	3,6	4,3
3.4.	Вміння оцінювати власний професійний прогрес	3,2	4,0
3.5.	Уміння адаптувати умови та ситуації для ефективного професійного самовдосконалення	3,5	4,2
3.6.	Здатність творчо самовиражатися у професійній діяльності	3,5	4,7

У результаті проведеного педагогічного експерименту встановлено, що ціннісна, змістовна та діяльнісно-рефлексивна орієнтації саморозвитку здобувачів професії вчителя фізичної культури сприяє їхньому професійному зростанню, що проявляється у таких показниках:

- формування професійних цінностей саморозвитку;
- реалізація потреби в особистому професійному розвитку та самовдосконаленні;
- оволодіння методами самопізнання та самоаналізу педагогічного досвіду;
- розвиток здатності до рефлексії як невід'ємної риси професіоналізму вчителя;
- зростання готовності та здатності до педагогічної творчості.

Наступна інформація щодо кількісного та ґрунтового аналізу підсумків формувального експерименту представлена у таблиці 3.3 (відносні показники).

Розрахунок достовірності розходження результатів експерименту за критерієм χ^2 Пірсона дозволяє оцінити, чи є значущі відмінності між групами до і після експерименту.

1. Для КГ (контрольної групи):

H_0 : статистичний аналіз засвідчив подібність двох рядів показників рівня професійного саморозвитку здобувачів вищої освіти.

Таблиця 3.3.

Рівневий розподіл студентів за готовністю до безперервного професійного саморозвитку на етапі формувального експерименту

Рівні професійного саморозвитку	КГ (контрольна група)		ЕГ (експериментальна група)	
	до експе- рименту	після експе- рименту	до експе- рименту	після експе- рименту
адаптивний	42,42	38,80	43,43	32,35
пасивний	25,76	22,66	27,08	17,79
творчий	4,80	7,55	3,75	11,86
активний	27,02	30,99	25,74	38,01

На рис. 3.2 наведено підсумкові результати графічно.

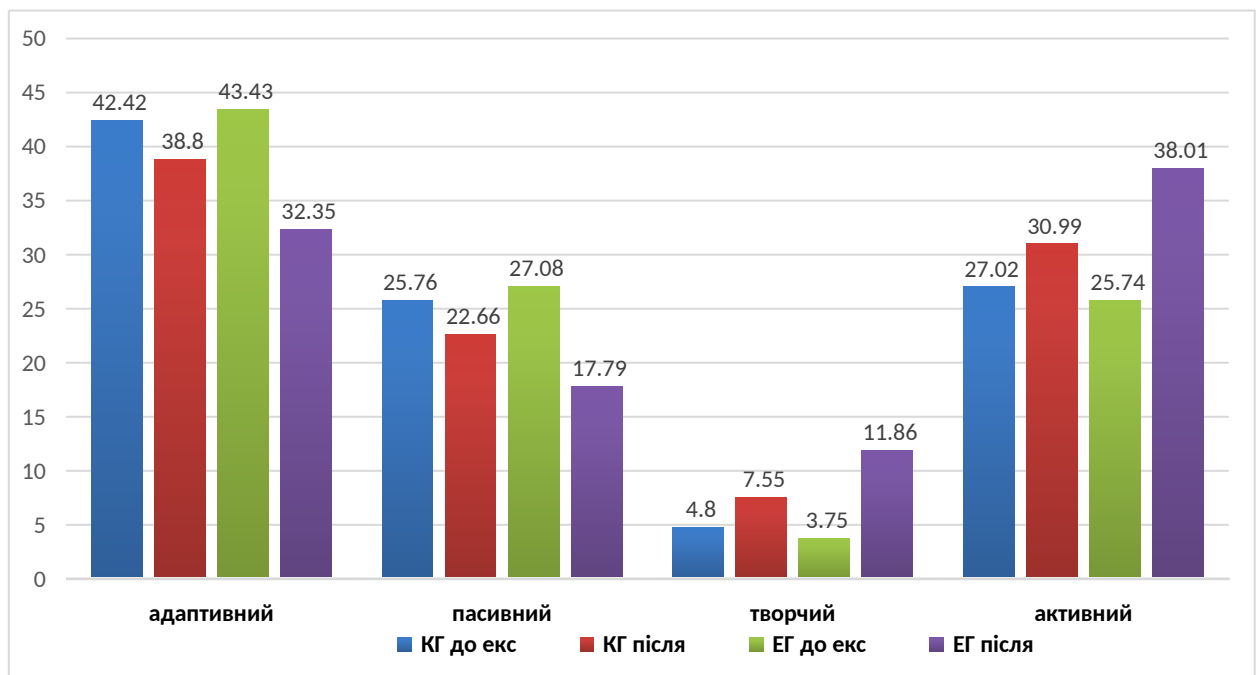

Рис. 3.2. Порівняльний розподіл здобувачів за рівнями готовності до безперервного професійного саморозвитку (формуванняльний етап) (КГ та ЕГ).

Н₁: зафіксовано значущу різницю між показниками рівня професійного саморозвитку студентів, що пояснюється дією незалежної змінної (наприклад, етапом навчання).

2. Для експериментальної групи:

H_0 : між показниками рівня професійного саморозвитку здобувачів не виявлено істотних статистичних відмінностей.

H_1 : встановлено статистично значущу різницю між двома рядами показників рівня професійного самовдосконалення студентів, зумовлену впровадженням незалежної змінної, базованої на виявлених педагогічних умовах безперервного професійного саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури.

Отримані дані:

- до та після експерименту: χ^2 для контрольної групи – 2,27;
- до та після експерименту: χ^2 для експериментальної групи – 18,15;
- після експерименту: χ^2 для порівняння контрольної й експериментальної групи – 8,48.

Дані порівняння з критичними значеннями:

Так, при 3 ступенях вільності критичні значення для χ^2 становлять:

$\chi^2 = 7,81$ – для 95% рівня ймовірності;

$\chi^2 = 11,3$ – для 99% рівня ймовірності.

Отже:

1. Для контрольної групи (до і після експерименту) отримане значення $\chi^2 = 2,27$, яке є меншим за критичне значення (7,81 при 95% рівні імовірності). Це дозволяє узагальнити, що різниця між кінцевими результатами до та після експерименту є статистично невеликою, тобто гіпотеза H_0 не відкидається. Зростання результатів у контрольній групі, ймовірно, є випадковим.

2. Для експериментальної групи (до і після експерименту) отримане значення $\chi^2 = 18,15$, яке значно перевищує критичне значення (7,81 при 95% рівні імовірності). Це дозволяє відкинути нульову гіпотезу і прийняти альтернативну гіпотезу (H_1), що існує значуща різниця між результатами до та після експерименту.

3. Для порівняння експериментальної й контрольної груп після експерименту, $\chi^2 = 8,48$, що також перевищує критичне значення (7,81 при

95% рівні імовірності), що дозволяє відкинути нульову гіпотезу і підтвердити, що між групами є статистично значуща різниця.

Отже, експериментальні умови, які були введені в експериментальну групу, мали значущий вплив на покращення рівня спроможності до фахового саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури, в порівнянні з контрольними групами, де зростання результатів можна пояснити випадковими факторами.

З огляду на отримані результати та статистичний аналіз, можна зробити наступні висновки:

1. Висока ймовірність змін (99%). Можна стверджувати, що різниця між результатами здобувачів експериментальних груп (ЕГ) зумовлена двома основними чинниками: впровадженням експериментальної методики та часом, витраченим на формування чинників професійної саморозвиткової компетентності.

2. Статистична значущість для контрольної та експериментальної груп.

З високою статистичною імовірністю (95%) встановлено, що відмінність між результатами контрольної (КГ) та експериментальної (ЕГ) груп у результаті проведення експерименту підтверджує ефективність запропонованої методики, розробленої з урахуванням педагогічних умов безперервної професійної саморозвиткової готовності здобувачів професії вчителя фізичної культури.

3. Підтвердження ефективності методики.

Результати здобувачів експериментальної групи після завершення експерименту суттєво відрізняються від показників інших груп, що статистично підтверджує ефективність упровадженої експериментальної методики.

Це також засвідчує обґрунтованість і результативність визначених педагогічних умов безперервної професійної саморозвиткової готовності здобувачів професії вчителя фізичної культури.

Основні висновки з дослідження:

1. Апробація педагогічних умов: у процесі дослідження було апробовано педагогічні умови, що стимулюють безперервний професійний саморозвиток здобувачів професії вчителя фізичної культури.

З-посеред різних методів та форм активізації цього процесу найбільш ефективними визнано:

- * роботу в малих дослідницьких групах,
- * впровадження елементів спеціалізованих тренінгів,
- * вирішення практичних педагогічних завдань.

2. Результати професійного саморозвитку: Безперервний фаховий саморозвиток майбутніх учителів фізичної культури включає такі важливі аспекти, як:

- * формування механізмів самопізнання й самоорганізації;
- * становлення професійної ідентичності, що поєднує належність до спільнот фахівців із фізичного виховання і спорту та педагогів як учасників освітнього процесу.

Аналіз успішності груп:

Результати порівняльного аналізу відносних показників успішності контрольних і експериментальних груп після проведення експерименту подано в таблицях 3.4 (контрольні групи) та 3.5 (експериментальні групи), а також на відповідних графіках (рис. 3.3 для контрольних груп та рис. 3.4 для експериментальних груп).

Таким чином, результати експерименту підтверджують високий рівень ефективності впроваджених педагогічних умов і методик, що суттєво впливають на розвиток фахових якостей майбутніх учителів фізичної культури.

Таблиця 3.4.

Розподіл здобувачів освіти контрольних груп за рівнями готовності до безперервного професійного саморозвитку, залежно від курсу навчання (%)

Рівні готовності	Курси			
	1-ий	2-ий	3-й	4-ий
Пасивний рівень	29,58	22,91	19,38	18,46
Адаптивний рівень	42,87	40,62	37,77	33,71
Активний рівень	24,48	29,18	33,66	36,95
Творчий рівень	3,07	7,29	9,19	10,88

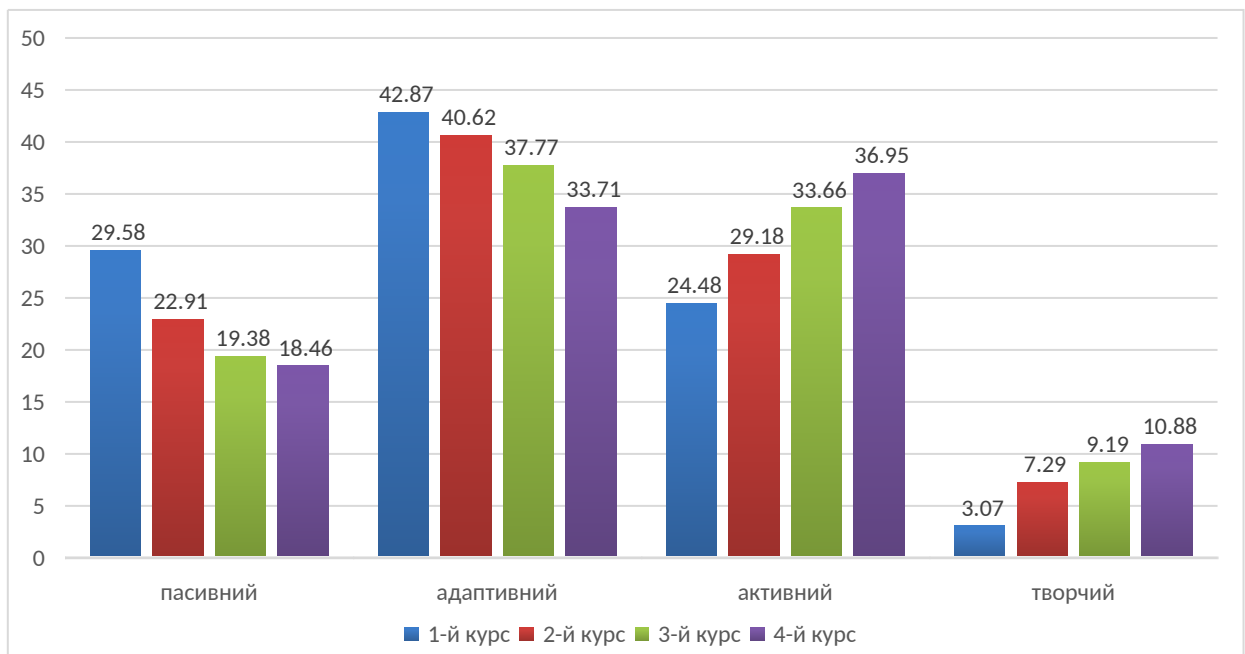

Рис. 3.3. Динаміка розподілу студентів контрольних груп різних курсів за рівнями готовності до безперервного професійного саморозвитку

Таблиця 3.5

Розподіл здобувачів освіти експериментальних груп за рівнями готовності до безперервного професійного саморозвитку, залежно від курсу навчання (%)

Рівні готовності	Курси			
	1-ий	2-ий	3-й	4-ий
Пасивний рівень	27,08	19,78	15,56	8,51
Адаптивний рівень	42,71	37,36	26,67	22,34
Активний рівень	26,04	34,07	42,22	50,00
Творчий рівень	4,17	8,79	15,56	19,15

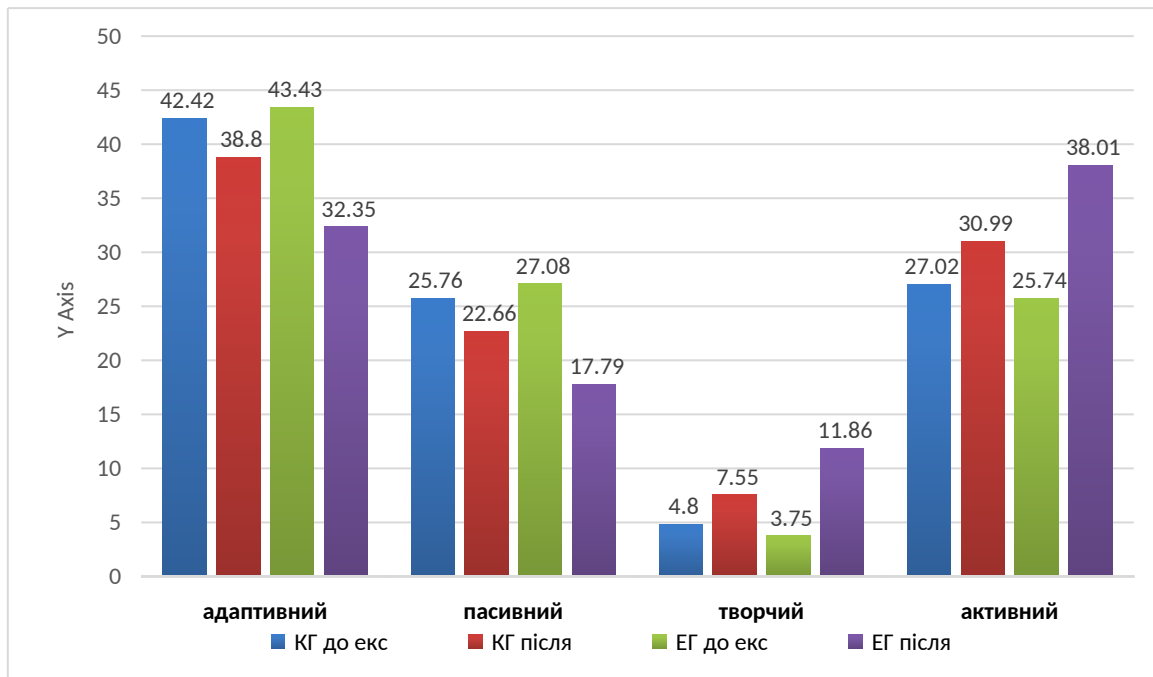

Рис. 3.4. Динаміка розподілу студентів експериментальних груп різних курсів за рівнями готовності до безперервного професійного саморозвитку

Після завершення дослідження за обраною проблемою було проведено зрізи та проаналізовано динаміку формування компонентів безперервного професійного зростання здобувачів професії вчителя фізичної культури. На основі отриманих даних можна зробити такі висновки:

Підвищення рівня готовності до безперервного фахового самовдосконалення: встановлено, що рівень готовності до безперервного саморозвитку поступово підвищується з кожним курсом навчання. Це свідчить про позитивний вплив педагогічної підготовки у закладах вищої освіти, зокрема на формування професійного саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури, де приділяється значна увага розвитку їхніх професійних компетентностей. Така динаміка підвищує потенціал їх професійної компетентності та сприяє самореалізації в педагогічній діяльності.

Необхідність методичних рекомендацій: для подальшого покращення спортивної та педагогічної підготовки студентів важливо впроваджувати методичні рекомендації, спрямовані на формування готовності до

безперервного фахового саморозвитку. Це включає використання виявлених педагогічних умов, що дозволяють стимулювати студентів до активної професійної діяльності, самопізнання та вдосконалення в рамках їх навчального процесу.

Формування стійкої мотивації: особливу увагу слід приділяти формуванню стійкої мотивації до безперервного професійного саморозвитку. Це важливий напрямок роботи як з особистісними якостями студентів, так і з розвитком професійної майстерності в таких сферах, як педагогіка та фізична культура. Мотивація до самовдосконалення і постійного навчання стане ключовим чинником у формуванні висококваліфікованих спеціалістів у галузі фізичної культури.

Ці висновки вказують на необхідність подальшого вдосконалення педагогічних практик у підготовці вчителів фізичної культури та надають конкретні рекомендації (поради) щодо покращення навчальних планів і методик, які сприятимуть їхньому безперервному професійному саморозвитку.

3.1. Методичні рекомендації для створення педагогічних умов безперервного професійного саморозвитку здобувачів професії вчителя фізичної культури у закладах вищої освіти

Згідно з дослідженням Ю.А. Курнишева [37], ключовим елементом підготовки здобувачі професії вчителя фізичної культури є створення педагогічних умов для безперервного професійного саморозвитку, які сприяють їхньому професійному зростанню та успішній адаптації до педагогічної діяльності.

1. Врахування індивідуальних особливостей здобувачів:

Здобувачі вищої освіти спеціальності 014.11 «Середня освіта (Фізична культура)» – це особистості, які мають сформовану систему цінностей, готові

до самовдосконалення, мають чітко визначені професійні наміри та високу мотивацію до досягнення професійного успіху. Викладачам слід враховувати ці фактори та коригувати програму саморозвитку, індивідуальні завдання та способи їх реалізації.

2. Індивідуальна програма безперервного професійного саморозвитку:

Враховуючи високий рівень фізичного розвитку студентів, необхідно надавати їм можливості для подальшого вдосконалення фізичних та педагогічних навичок. Активне залучення студентів до саморозвитку включає не лише академічні дисципліни, а й розвиток особистісних якостей, організаційних вмінь та практичних навичок, що відповідають вимогам професійної діяльності.

3.Актуалізація методів і форм роботи:

Основні методи саморозвитку:

Глибоке вивчення педагогічної діяльності, удосконалення рухових умінь, підтримка здорового способу життя, аналіз педагогічних ситуацій, ведення щоденника самоспостережень у педагогічній практиці. Це дозволяє студентам відчувати реальну потребу в самопізнанні та самоосвіті.

Використання елементів спеціалізованих тренінгів, робота в мікрогрупах та розв'язання педагогічних завдань допомагає не лише в теоретичній, а й у практичній підготовці майбутніх вчителів.

4. Мотивація до професійного саморозвитку:

Важливою складовою є формування внутрішньої мотивації студентів до саморозвитку, що дозволяє спрямувати їхню активність на досягнення високих результатів. Результати дослідження свідчать про те, що деякі студенти вважають навчання менш важливим порівняно з іншими видами діяльності. Це може бути зумовлено відсутністю достатньої мотивації до самовизначення та самовдосконалення.

Для покращення ситуації важливо створювати освітнє середовище, яке сприятиме зміцненню цієї мотивації, наприклад, через інтеграцію освітніх завдань з реальними практичними ситуаціями, надання зворотного зв'язку,

створення сприятливих умов для самореалізації в навчальній і педагогічній діяльності.

5. Алгоритм безперервного професійного саморозвитку:

Розробка чіткого алгоритму реалізації програм безперервного професійного саморозвитку допоможе створити прозору та ефективну систему розвитку студентів. Ключовими етапами алгоритму є: визначення професійних цілей, планування саморозвитку, регулярне самоспостереження та оцінка прогресу.

6. Використання інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ):

ІКТ можуть бути ефективним інструментом у процесі саморозвитку. Вони дозволяють створювати інтерактивні навчальні середовища, доступ до яких може мати кожен студент для самоосвіти, пошуку нових методів та розширення знань у професійній сфері.

7. Викладання та оцінка результатів безперервного саморозвитку:

Оцінка результатів саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури повинна бути комплексною та враховувати не тільки академічні досягнення, але й розвиток особистісних якостей, рівень самопізнання та готовність до професійної адаптації.

Висновки до розділу:

1. Індивідуалізація процесу навчання: Застосування індивідуальних програм для саморозвитку дозволяє максимально ефективно адаптувати процес до потреб студентів, враховуючи їхні здібності, інтереси та професійні настанови.

2. Системність підходу: Використання комбінованих методів і технік (педагогічні задачі, тренінги, ІКТ) сприяє комплексному розвитку студента, допомагає формувати необхідні для професії компетенції.

3. Підвищення мотивації: Збільшення мотивації до саморозвитку у студентів – це основа для покращення якості підготовки учителів фізичної культури.

Ці методичні рекомендації спрямовані для організації умов

безперервного професійного саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури, що в свою чергу покращить якість їхньої підготовки до педагогічної діяльності.

ВИСНОВКИ

У результаті проведеного дослідження, можна сформулювати наступні ключові висновки:

1. Професійний саморозвиток є свідомим, цілеспрямованим та безперервним процесом, який ініціюється самою особистістю. Він є невід'ємною умовою успішної адаптації фахівця в сучасному динамічному світі, оскільки забезпечує його конкурентоспроможність, професійну довговічність і здатність до інновацій. Це найвищий рівень професійного становлення, що веде до самоактуалізації та повної реалізації суб'єктного потенціалу.

2. Зміст професійного саморозвитку охоплює три взаємопов'язані складові:

- професійне самопізнання (самодіагностика та рефлексія);
- професійна самоосвіта (набуття знань і навичок);
- професійне самовиховання (формування особистісно значущих якостей).

Ключовою рушійною силою виступає внутрішня мотивація фахівця, його потреба в майстерності та самоактуалізації, що дозволяє трансформувати зовнішні вимоги (ринку, професії) у внутрішні стимули.

3. Ефективність саморозвитку залежить від взаємодії зовнішніх та внутрішніх факторів, при цьому:

- Внутрішні фактори (мотивація, рефлексія, воля) визначають готовність особистості до саморозвитку.
- Педагогічні умови виступають ключовим засобом стимулювання саморозвитку в освітньому процесі.

Ефективні педагогічні умови мають бути спрямовані на:

- формування ціннісно-смислового ставлення до професії (через метод ідеалу та успіху);
- розвиток рефлексивно-управлінських механізмів (через ІПСР та

самоаналіз);

- стимулювання самостійної діяльності (через проблемне та проектне навчання).

4. Експериментально підтверджено ефективність педагогічних умов безперервного професійного саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури в процесі їх професійної підготовки у закладах вищої освіти. Це засвідчило позитивні зміни за всіма критеріями готовності респондентів експериментальних груп порівняно з контрольними групами. Виявлено суттєве збільшення частки студентів із творчим рівнем готовності до безперервного професійного саморозвитку (на 8,11 %) та зменшення частки тих, хто має пасивний рівень (на 9,29 %).

На основі результатів дослідження підготовлено методичні рекомендації щодо забезпечення безперервного професійного саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури у закладах вищої освіти. Вони спрямовані на:

- адаптацію здобувачів до умов навчання;
- підвищення мотивації до саморозвитку;
- формування навичок професійного самопізнання та саморозвитку;
- розвиток професійної рефлексії.

Висновки, викладені у магістерській роботі, не охоплюють усіх аспектів проблеми. Подальшого дослідження потребують інноваційні технології та зарубіжні системи підготовки майбутніх учителів фізичної культури.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ажиппо О. Ю. Теоретико-методичні засади підготовки майбутніх учителів фізичної культури до професійної діяльності в загальноосвітніх навчальних закладах: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Харків, 2013. 485 с.
2. Борова Т. Роль коучингу в системі адаптивного управління професійним розвитком науково-педагогічних працівників. *Новий Колегіум*. 2011. № 3. С. 27–32.
3. Братко (Сорока) М. В. Сутнісний зміст поняття «освітнє середовище ВНЗ». *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка : зб. наук. пр.* / Київ. ун-т ім. Бориса Грінченка, Ін-т проблем виховання НАПН України. К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2012. № 18 С. 50-55.
4. Вайнола Р. Х. Педагогічні засади особистісного розвитку майбутнього соціального педагога в процесі професійної підготовки : дис. ... докт. пед. наук : 13.000.04. К., 2009. 542 с.
5. Василенко Л., Василенко І. Психолого-педагогічні умови активізації особистісно-професійного саморозвитку майбутнього педагога *Освіта регіону. Політологія, психологія, комунікації*. 2011. № 2. [Електронний ресурс]. URL: <https://social-science.uu.edu.ua/article/505>
6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. К. ; Ірпінь : ВТФ Перун, 2009. 1736 с.
7. Вієвська М. Г., Красовська Л. І. Мотивація професійного саморозвитку у реалізації стратегії формування управлінських компетенцій. *Вища школа*. 2010. № 3/4. С. 89-104.
8. Власенко О. М. Особливості формування освітньо-виховних систем / *Тенденції модернізації національних освітніх систем: збірник наукових праць* / за ред. О. С. Березюк, О. М. Власенко. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. 158 с.
9. Гонтаровська Н. В. Теоретичні та методичні засади створення

освітнього середовища як фактору розвитку особистості школяра : автореф. ... дис. д-ра пед. наук : спец. 13.00.07. Київ, 2012. 40 с.

10. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Видання друге, доповнене й виправлене. Рівне : Волинські обереги, 2011. 552 с.

11. Грінченко І. Інтеграція інновацій в процес професійної підготовки майбутніх учителів фізичної культури. *Наукові записки Кіровоград. держ. пед. ун-ту імені Володимира Винниченка. Серія: Педагогічні науки. Зб. наук. пр.* Кіровоград; 2012;112, с. 149–57.

12. Демченко В. В. Формування готовності до професійного самовдосконалення майбутніх учителів фізичної культури: дис...канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Кропивницький. 2018. 269 с.

13. Діда, Г. А. Саморозвиток та самореалізація суб'єктів освітнього процесу у коледжах. Актуальні проблеми науки, освіти і суспільства. *Збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної конференції.* 9 вересня 2022 р. (с. 15-17). Полтава: ЦФЕНД.

14. Дубасенюк О.А., Вознюк О.В. Професійно-педагогічні задачі: типологія та технологія розв'язання: навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Імені Франка, 2010. 272 с.

15. Дубич К. В. Особистісно орієнтоване виховання студентів в умовах соціокультурного середовища вищого навчального закладу: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.07. Рівне, 2007. 267 с.

16. Дубогай О.Д. Фізичне виховання і здоров'я: навчальний посібник. Київ: УБС, НБУ, 2012. 270 с.

17. Дутчак М. Перспективи формування та реалізації національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні. мат. IX Всеукр.наук.конф. з міжнар. участю. Львів: ЛДУФК, 2014. С. 9 – 16.

18. Енциклопедія освіти / [гол. ред. В. Г. Кремень ; Акад. пед. наук України]. К. : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с

19. Ефективна економіка [Електронний ресурс] : електронний журнал:

[сайт] / Дніпровський державний аграрно-економічний університет ; ТОВ «ДКС Центр». [Електронний ресурс].URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/> (дата звернення: 20.03.2024). Самоменеджмент як складова професійного саморозвитку персоналу.

20. Єжова О.О. Сутність організаційно-педагогічних умов педагогічного процесу. Наукові записки [Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя]. *Психолого-педагогічні науки*. 2014. № 3. С. 39–43.

21. Житник Н.В. Організаційно-педагогічні умови підготовки бакалаврів економіки у коледжі II рівня акредитації : дис. ... канд. пед. наук. Кривий Ріг, 2001. 223 с.

22. Завидівська Н.Н. Концептуалізація компетентнісно-орієнтованого підходу в умовах фундаменталізації вищої фізкультурної освіти. Слобожанський науково-спортивний вісник. Харків: ХДАФК, 2010. № 4. С. 114 – 117.

23. Закон України Про освіту (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, 38-39, ст. 0380)

24. Зязюн І. А. Концептуальні засади теорії освіти в Україні. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2000. № 1. С. 12–13.

25. Каденко І. В., Щетініна А. С., Феномен професійного розвитку в сучасному освітньому середовищі. [Електронний ресурс].URL: http://www.pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2019/67/part_2/7.pdf

26. Коваль Т. І. Підготовка викладачів вищої школи: інформаційні технології у педагогічній діяльності: навч.-метод. посіб. Київ: НЛУ; 2009. 380 с.

27. Ковальчук В. А. Професійний саморозвиток фахівця як педагогічна проблема. Професійний саморозвиток майбутнього фахівця. Житомир, Україна. Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2011.

28. Колодницька О. Д. Стимулювання професійного саморозвитку майбутнього вчителя гуманітарного профілю засобами проектних технологій :

дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2012. 200 с.

29. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи. Бібліотека з освітньої політики. Київ, «К.І.С.», 2004. 112 с.

30. Концепція загальної середньої освіти (12-річна школа). Педагогічна газета. 2002. № 1(91).

31. Костюк Г. С. Навчально-виховний процес і психічний розвиток особистості [за ред. Л. Проколієнко]. Київ : Рад. школа, 1989. 608 с.

32. Круцевич Т.Ю., Андрєєва О.В., Благій О.Л. Потреба людей різного віку у руховій активності як природний фактор залучення населення до рекреаційно-оздоровчої діяльності. Гуманітарний вісник Переяслав-Хмельницького держ. пед. ун-ту. 2015. С. 430 – 439.

33. Кужельний А. В. Формування готовності до професійного саморозвитку майбутнього вчителя технологій : автореф. дис канд. пед. наук: 13.00.04. Переяслав-Хмельницький, 2014. 20 с. 10.

34. Кузікова С. Б. Психологічні основи становлення суб'єкта саморозвитку в юнацькому віці : [монографія]. Суми : МакДен, 2011. 412 с.

35. Кузікова С. Б. Психологія саморозвитку : навч. посіб. Сум. держ. пед. ун-т ім. А. С. Макаренка. Суми : МакДен, 2011. 149 с.

36. Кульбач Л., Швидун Л., Шахова К. Сучасні підходи до розвитку професійної компетентності педагога НУШ. Інноваційна педагогіка. Вип. 56. Т. 1. 2023. С. 28 – 31.

37. Курнишев Ю. А. Педагогічні умови професійного саморозвитку майбутніх учителів фізичної культури. дис... канд. пед. наук: спец. 13.00.04. Київ. 2017. 265 с.

38. Лозовой В. О. Саморозвиток особистості: проблеми теорії і практики. *Проблеми саморозвитку особистості в сучасному українському соціумі : матеріали всеукр. наук.-практ. конф.* (21 берез. 2019 р.) / НЮУ ім. Ярослава Мудрого. Харків : Право, 2019. С. 3-5.

39. Лозовой В. О., Сідак Л. М. Саморозвиток особистості у

філософській рефлексії та соціальній практиці. Монографія, Х.: Право, 2006. 256 с.

40. Лук'янова Л.Б. Законодавче забезпечення освіти дорослих: зарубіжний досвід. ГС «Українська асоціація освіти дорослих». Київ: ТОВ «ДКС-Центр», 2017. 147 с.

41. Максименко С. Д. Психологічні чинники самодетермінації особистості в освітньому просторі : кол. монографія / авт. колектив: С. Д. Максименко, Г. В. Куценко-Лада, Н. В. Пророк [та ін.]; за ред. С. Д. Максименка. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2013. 400 с.

42. Марущак В. С. Самовиховання як важливий засіб самотворення особистості. *Науковий вісник Миколаївського держ. пед. університету*. 2003. № 5.

43. Мерзлякова, О. Л. Психологічні чинники саморозвитку старшокласників та шляхи активізації цього процесу в умовах навчання. *Збірник наукових праць «Проблеми сучасної психології»*. 2019. <https://doi.org/10.32626/22276246.2009-3.%p>

44. Мирончук Н. М. Професійно-особистісний саморозвиток майбутнього педагога: сутнісні характеристики та шляхи формування. *Нові технології навчання : наук.-метод. зб.* 2013. Київ. 76. 209-214.

45. Некрасова С. М. Готовність педагога до професійного саморозвитку: сутність, структура, проблеми дослідження. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету. Серія: Педагогіка*. Мелітополь, 2010. Вип. 5. С. 7–13.

46. Новий тлумачний словник української мови [уклад. В. Яременко, О. Сліпушко]. К. : Аконіт, 2000 Т. 4. 2000. 941с.

47. Організація самотійної роботи студентів з педагогіки : навч. посіб. / Під ред. В. І. Євдокимова. Х. : ХДПУ, 2000. 160 с.

48. Освіта протягом життя: світовий досвід і українська практика: аналітична записка. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/gumanitarniy-rozvitok/osvita-protyagom-zhittya->

svitoviy-dosvid-i-ukrainska-praktika (дата звернення: 19.02.2024).

49. Осіна Н. А. Кейс-метод як спосіб формування життєвих компетентностей учнів: метод. реком. Запоріжжя, 2018. 31 с.

50. Павленко, Л. А. Самореалізація творчого потенціалу вчителя в процесі формування національної еліти. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*, Вип. 19 (23), 20018 106. Харків: НТУ «ХПІ»

51. Пехота О. М. Освітні технології : навч.-метод. посіб. / [О. М. Пехота, А. З. Костенко, О. М. Любарська та ін.]. Київ : А.С.К., 2003. 255 с.

52. Піддячий В. М. Естетичні засади професійного саморозвитку майбутнього педагога. дис... кан. пед. наук 13.00.04. Київ. 2016. 24 с.

53. Піддячий В. М. Мотивація до здійснення професійного саморозвитку майбутнього вчителя [Електронний ресурс]. URL: https://pedagogicaljournal.luguniv.edu.ua/archive/2014/N2/articles/6/Piddiachyi_u a.pdf.

54. Піддячий В. М. Обґрунтування сутності професійного саморозвитку майбутнього педагога. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти: зб. наук. праць*. Харків: НТУ “ХПІ”, 2015. Вип.43(47). С.271–280.

55. Полоз Г. М. Педагогічні умови професійного саморозвитку курсантів-пілотів в процесі вивчення авіаційної психології [Текст] : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Черкаси : [б. в.], 2011. 217 с.

56. Присяжнюк С.І. Використання здоров'язберезувальних технологій у фізичному вихованні студентів спеціального медичного відділення. Теорія та практика: монографія. Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2012. 464 с.

57. Проблема професійного саморозвитку особистості майбутнього художника-педагога в процесі фахової підготовки. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2016. Вип. 14. С. 221-228. [Електронний ресурс].URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ppsv_2016_14_30

58. Професійний саморозвиток майбутнього вчителя початкової освіти:

гармонізація пріоритетів. Л. О. Сущенко, Ю. Є. Зубцова. [Електронний ресурс].URL: http://pedagogy-journal.kpu.zp.ua/archive/2019/64/part_2/27.pdf

59. Радул В. В., Гончаренко В. В., Дубінка М. М., Кравцов В. О. Соціолого-педагогічний словник. В. 2004. 304 с.

60. Романовський О. Г., Канівець М. В. Сутність професійно-особистісного саморозвитку майбутніх фахівців та його механізми. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. 2013. Вип. 34. С. 193-197. [Електронний ресурс].URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Sitimn_2013_34_42.

61. Рудь М. Компетентнісний підхід в освіті. Вісник Львів. ун-ту. Серія педагогічна. 2006. Вип 24. С. 73 – 82

62. Савченко О. Я. Дидактика початкової школи: підруч. для вузів. Київ: Генеза, 2002. 368 с.

63. Семиченко В. А. Проблема особистісного розвитку і саморозвитку у в контексті неперервної професійної освіти. *Педагогіка і психологія*. 2010. №2. С. 46–57.

64. Сисоєва С. О., Батечко С. О. Вища освіта України: реалії сучасного розвитку : монографія; Міністерство освіти і науки, молоді та спорту України, Київський університет імені Бориса Грінченка, Національний університет біоресурсів і природокористування України. К. : ВД «ЕКМО», 2011. 344 с.

65. Сисоєва, С. О. Проблема формування особистості, здатної до творчої самореалізації. *Наукові праці* : [зб. наук. пр.] / Нац. ун-т «Києво-Могилян. акад.» Миколаїв. філія. Миколаїв, 2000. Т. 7 : Педагогіка. С. 13–19.

66. Словник-довідник з професійної педагогіки / [ред.-упоряд. А. В. Семенова]. Одеса: Пальміра, 2006. 272 с.

67. Смолюк А. І. Професійний саморозвиток майбутніх учителів початкової школи в освітньому середовищі педагогічного коледжу: дис....кан. пед. наук: 13.00.04 Луцьк. 2018. 232 с

68. Смолюк А. І. Формування готовності до професійного саморозвитку майбутніх учителів початкової школи в умовах педагогічного

коледжу. *European humanities studies: State and Society*, III, Pomeranian University in Slupsk, Slupsk, Poland, 2016. С.314-326.

69. Сущенко Л. П. Професійна підготовка майбутніх фахівців фізичного виховання та спорту (теоретико-методологічний аспект): Монографія. Запоріжжя: ЗДУ, 2003. 442 с.

70. Титаренко Т. М. Життєвий світ особистості: у межах і за межами буденності. Київ : Либідь, 2003. 376 с

71. Тихонова Т. В. Педагогічні умови професійного саморозвитку майбутнього вчителя інформатики : автореф. дис...канд. пед. наук : 13.00.04 / Київ., 2001. 20 с.

72. Формування готовності до професійного саморозвитку у майбутнього педагога-музиканта Інга Шевченко. [Електронний ресурс].URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/83099938.pdf>

73. Фрицюк В. А. Професійний саморозвиток майбутнього педагога: монографія. Вінниця: ТОВ «Нілан ЛТД», 2016. 364 с.

74. Фрицюк В. А. Професійний саморозвиток майбутнього педагога: монографія . Вінниця: Нілан ЛТД, 2016. 364 с.

75. Фрицюк В. А. Теоретичні та методичні засади підготовки майбутніх педагогів до безперервного професійного саморозвитку: дис....док. пед. наук: 13.00.04. Вінниця. 2017. 583 с.

76. Фрицюк В. А. Формування мотивації професійного саморозвитку майбутніх педагогів у творчому освітньому середовищі ВНЗ. *Вісник Вінницького політехнічного інституту*. 2016. № 6. С. 107-114. [Електронний ресурс].URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vvpi_2016_6_20.

77. Фрицюк В. А., Грошовенко О. П., Професійний саморозвиток майбутніх педагогів: компетентнісний підхід [Електронний ресурс].URL: https://pedpsy.duan.edu.ua/images/stories/Files/2018/2018_1/35.pdf.

78. Фрицюк В. А., Психолого-педагогічне поняття “професійний саморозвиток майбутнього педагога” <https://pedagogy.bdpu.org.ua/wp-content/uploads/2017/04/41.pdf>

79. Чепелєва Н. В., Повякель Н. І. Психологічна служба у вищих закладах освіти. *Практична психологія і соціальна робота*. 2001. №6. С. 2-4.
80. Чернявська О.А. Проблема реалізації компетентнісного підходу у процесі фізичного виховання учнів професійно-технічних навчальних закладів. *Слобожанський науково спортивний вісник*. Харків: ХДАФК, 2012. № 5(2). С. 141 – 143.
81. Чистякова М., Козак Є., Петров А. та ін. Формування мотивації студентів до саморозвитку та самоосвіти. *Вісник Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка. Фізичне виховання, спорт і здоров'я людини*. 2021. Вип. 20. С. 57 – 60.
82. Шапаренко Х.А. Теорія і практика особистісного самовдосконалення майбутніх педагогів дошкільної освіти: монографія. Харків: ТОВ «ДІСА ПЛЮС», 2018. 347 с.
83. Шимановська-Діанич Л. М. Управління розвитком персоналу організації: теорія і практика : [монографія]. Полтава: ПУЕТ, 2012. 462 с.
84. Шкребтій Ю М. Напрями реформування системи фізичної культури і спорту в Україні. *Актуальні проблеми фізичної культури і спорту*: зб. наук. 222 пр. / Держ. наук.-дослідн. ін-т фіз. культури і спорту. Київ, 2004. Вип. 4. С. 5–11.
85. Ягупов В. В. Поняття розвиток у психології. Розвиток особистості. Напрямки розвитку людини https://eduknigi.com/ped_view.php?id=52.
86. Brian Tracy. Professional and personal development through lifelong learning. URL: <https://www.briantracy.com/blog/business-success/the-pursuit-of-mastery-and-lifelong-learning-personal-development-hard-work/> (дата звернення: 20.02.2024). Cooke B., Jotham D., Neale A., & Phillips, R. The Newlink project. *International Journal of Lifelong*.
87. Physical activity strategy for the WHO European Region 2016 – 2025. Copenhagen: WHO Regional Office for Europe, 2015. 27 p.

ДОДАТКИ

Додаток А

АНКЕТА

вивчення суб'єктивного ставлення до професійного саморозвитку майбутніх вчителів фізичної культури

Шановні здобувачі! Просимо взяти участь у дослідженні Вашої підготовки в освітньому середовищі факультету фізичної культури, спорту та реабілітації. Будьте максимально щирими. Дякуємо за співпрацю!

ПІБ _____

Вік ____; Стать____; Група____; Дата_____20__р.

1. Як би Ви пояснили зміст поняття «професійний саморозвиток»?

2. Які головні чинники визначають готовність до професійного саморозвитку?

3. Чи, на Вашу думку, має Ваш університет усі необхідні умови для професійного саморозвитку студентів?

Так____; Більше так, ніж ні____; Більше ні, ніж так ____; Ні____.

Вкажіть, які саме_____

4. Чи надаєте Ви великого значення професійному саморозвитку?

Так_____; Скоріше так, ніж ні_____; Скоріше ні, ніж так_____; Ні_____.

5. Чи є, на Вашу думку, професійна компетентність необхідною умовою педагогічної діяльності?

Так_____; Скоріше так, ніж ні_____; Скоріше ні, ніж так_____; Ні_____
(якщо «так» чи «скоріше так», то для чого?) _____

6. Чи відчуваєте Випотребу підвищити рівень свого професійного саморозвитку?

Так_____; Скоріше так, ніж ні_____; Скоріше ні, ніж так_____; Ні_____.

7. Чи потрібно майбутньому педагогу мати високий рівень комунікабельності?

Так_____; Скоріше так, ніж ні_____; Скоріше ні, ніж так_____; Ні_____.
(якщо «так» чи «скоріше так», то для чого?) _____

8. Чи проводилися у Вашому навчальному закладі позааудиторні форми діяльності, метою яких є розвиток готовності до професійного саморозвитку?

Так____; Ні____. (якщо «так», вкажіть, які саме)_____

9. Чи потрібно майбутньому педагогу володіти високим творчим потенціалом?

Так_____; Скоріше так, ніж ні_____; Скоріше ні, ніж так_____; Ні_____.
(якщо «так» чи «скоріше так», то для чого?)_____

10.Для чого, на Вашу думку, слід підвищувати свій професійний саморозвиток?

11.Які методи й форми діяльності доцільно застосовувати майбутнім учителям фізичної культури для формування готовності до професійного саморозвитку?

12.Чи потрібно урізноманітнювати заходи, щоб допомогти майбутнім учителям фізичної культури у підвищенні їхнього рівня готовності до професійного саморозвитку?

Так____; Скоріше так, ніж ні____; Скоріше ні, ніж так____; Ні____.

13.Чи погоджуєтесь з думкою, що професійний саморозвиток фахівця – це безперервний процес?

Так____; Скоріше так, ніж ні____; Скоріше ні, ніж так____; Ні